

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Stefani Škorić

BALET U NASTAVI GLAZBE RANE ŠKOLSKE DOBI

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij

BALET U NASTAVI GLAZBE RANE ŠKOLSKE DOBI

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Metodika glazbene kulture

Mentorica: doc. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Student: Stefani Škorić

Matični broj: 2282

Modul: „B“ informatika

Osijek

Srpanj, 2016.

Sažetak:

Balet je ples koji ima dugu povijest i koji se stoljećima usavršavao da bi se danas plesao u obliku kakvom ga poznajemo. Za balet su skladane brojne skladbe, a zadatak nastave glazbe treba biti upoznavanje učenika s njima. Upoznavanjem skladbi pisanih za balet učenici upoznaju i sam balet i postaju dio povijesti koja se toliko dugo razvijala i usavršavala. U ovome je radu proučavan balet u nastavi glazbe od 1. do 4. razreda. Cilj je bio utvrditi u kojoj su mjeri učenici upoznati s baletom i skladbama pisanim za balet te utječe li dob učenika na poznavanje skladbi pisanih za balet i utječe li spol učenika na želju za bavljenjem baletom. Istraživanje je provedeno tijekom veljače 2016. godine u *Osnovnoj školi Ivana Filipovića* u Osijeku postupkom anketiranja 54 učenika drugih razreda te 48 učenika četvrtih razreda. Instrument koji se u tu svrhu koristio je anketni upitnik. Rezultati pokazuju da su s baletom više upoznati učenici drugih razreda, a posebno djevojčice. Učenici su nedovoljno upoznati sa skladbama pisanim za balet i lošije znanje pokazuju učenici četvrtih razreda, a želju za bavljenjem baletom u slobodno vrijeme iskazuju više djevojčice nego dječaci, što bi u praksi trebalo mijenjati.

Ključne riječi: balet, ples, nastava glazbe, skladbe pisane za balet

Summary:

Ballet is a dance which has a long history and which had been perfected for centuries, so today it can be performed in a form as we know it. There are numerous songs composed for the ballet, and the task of music class should be introducing them to pupils. By listening the songs written for the ballet, pupils learn about ballet and become a part of the history that has been developing and improving for a long time. This work shows information about ballet issue in music class from the first to the fourth grade. The goal was to determine the extent to which pupils know ballet and compositions written for it, including the influence of the age of the students on the knowledge for the songs composed for the ballet, also the gender difference of the pupils as the influence on their desire to start dancing ballet. Research was conducted during February 2016. in *Osnovna škola Ivana Filipovića* in Osijek by interviewing 54 pupils of the second grade and 48 pupils of the fourth grade. The instrument which was used for this purpose is questionnaire. The results show that the pupils of the second grade are more familiar with ballet, especially girls. However, fourth grade pupils are not sufficiently familiar with the songs composed for the ballet, but the second grade pupils

show better knowledge of it. Girls showed more tendency to start dancing ballet than boys, which should be changed in future practice.

Keywords: ballet, dance, music class, songs composed for the ballet

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DIO.....	2
2.1. Povijest baleta.....	2
2.2. Klasični balet	4
2.2.1. Baletno vježbanje.....	4
2.2.2. Baletne škole	5
2.3. Suvremeni balet/ples.....	10
2.4. Ples i pokret u odgojno-obrazovnom sustavu	11
2.5. Slušanje glazbe kao nastavno područje Glazbene kulture	12
2.5.1. Balet u nastavnom programu Glazbene kulture u prva četiri razreda osnovne škole	12
2.6.1. Balet te ples i pokret u udžbenicima Glazbene kulture u drugom i četvrtom razredu osnovne škole	13
3. ISTRAŽIVAČKI DIO: Balet u nastavi glazbe rane školske dobi	17
3.1. Opis tijeka istraživanja	17
3.2. Tema istraživanja i istraživačka pitanja.....	17
3.3. Postupak i instrument istraživanja	17
3.3.1. Anketiranje i anketni upitnik.....	17
3.4. Analiza podataka	18
3.4.1. Analiza rezultata anketnog upitnika.....	18
3.5. Interpretacija rezultata	37
4. ZAKLJUČAK.....	39
5. LITERATURA	40
6. PRILOG	42
6.1. Anketni upitnik	42

1. UVOD

Balet potječe od talijanske riječi *ballo* koja znači ples. Razne parade i svečanosti koje su se u doba renesanse priređivale u Italiji smatraju se začecima baleta. Kroz povijest se razvijao da bi konačno dosegao oblik kakvim ga danas poznajemo. Glazba je ono bez čega balet ne može, stoga postoji i mnoštvo skladbi koje su pisane upravo za balet. U okviru nastave glazbe učenici upoznaju najvažnija glazbena djela putem slušanja. Stoga bi učenici trebali upoznati i najpoznatije balete i njihove skladatelje, jer za balet su skladane brojne skladbe, a zadatak nastave glazbe treba biti upoznavanje učenika s njima. Upoznavanjem skladbi pisanih za balet učenici upoznaju i sam balet i postaju dio povijesti koja se toliko dugo razvijala i usavršavala.

Tema je ovoga rada balet u nastavi glazbe rane školske dobi. U teorijskom dijelu rada opisana je povijest baleta, klasični balet te baletno vježbanje. Također su navedene i opisane najznačajnije baletne škole koje se javljaju kroz povijest. Ples djeci omogućuje ostvarivanje njihove potrebe za kretanjem, stoga je opisana važnost plesa i pokreta u odgojno-obrazovnom sustavu kao i područje slušanja glazbe. Između ostalog, analizirane su skladbe pisane za balet u nastavnom programu Glazbene kulture u prva četiri razreda osnovne škole, te u udžbenicima Glazbene kulture u drugom i četvrtom razredu, kao i sadržaji vezani uz ples i pokret.

Za potrebe istraživačkog dijela rada podatci su prikupljeni anketiranjem učenika drugih i četvrtih razreda *Osnovne škole Ivana Filipovića* u Osijeku, a instrument koji se u tu svrhu koristio je anketni upitnik. Cilj je rada bio utvrditi u kojoj su mjeri učenici upoznati s baletom i skladbama pisanim za balet te utječe li dob učenika na poznavanje skladbi pisanih za balet i utječe li spol učenika na želju za bavljenjem baletom. U posljednjem dijelu rada nalazi se analiza i interpretacija rezultata.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Povijest baleta

Profesionalni se ples razvio u Rimu. Najstarije pantomimske predstave datiraju od 22. godine p. n. e., a dva velika umjetnika koja se u to vrijeme spominju, Pylades i Bathyllus, bili su vješti u prikazivanju čitavih tragedija ili mitova u solo izvedbi. S mnoštvom kostima i maski, plesač bi prikazivao sve moguće likove upletene u priču. Izvođač upućen u vještine kretanja, uloga koju igra, pozornica, glazba, kostimi i dekor, sve su to elementi standardnog plesnog teatra koji su bili prisutni već u to doba (Cohen, 1988).

Smatra se da su početci današnjeg baleta svečanosti i parade koje su u doba renesanse priređivane u Italiji. Putujući su zabavljači, plesači i glumci zabavljali gledatelje. Te je elemente preuzelo plemstvo i organiziralo predstave, odvojilo ih od pučkih zabava i dalo im otmjene ruho. Te su predstave/spektakli ušli u modu i postali stvar prestiža među vojvodstvima koji su željeli pokazati svoj ugled i moć. Na tim se spektaklima plesalo, pjevalo, recitali su se stihovi, a svoje su vještine pokazivali pantomimičari, akrobati i žongleri. Na kraju bi svi izvođači izveli svečani ples. Spektakli su često prikazivali mitološke sadržaje, a izvodili su ih najbolji i najvještiji umjetnici i stvaratelji.

Riječ balet potječe od talijanske riječi *ballo* koja znači ples. U 16. stoljeću riječ *ballet* već je u uporabi i označava plesove sastavljene od raznih figura i promjena formacija. To su bili društveni i dvorski plesovi, prilagođeni sceni, no u njima je bilo i elemenata preuzetih iz folklornih, narodnih plesova. Na balet su utjecali i tadašnji pogledi na umjetnost. Često su radnje baleta, odnosno pisana libreta bila inspirirana literaturom. Smatralo se da ples ima utjecaj na gledatelje i da je nezaobilazan u edukaciji i odgoju gospode. Većina je dvorskih baleta završavala velikim baletom, koji je slavio povratak zajedništva i harmonije, a nakon njega je slijedio bal u kojem su sudjelovali gledatelji i izvođači. Tiskani programi koji su se dijelili gledateljima sadržavali su libreto, tj. sadržaj baleta, stihove koji su se pjevali ili recitali, a često i objašnjenja simbola. Krajem 16. st. i početkom 17. st. postavljena su neka pravila i objavljeni tekstovi koji daju upute za izvođenje plesova. J. Tabourot u svome traktatu *Orchesographie* iz 1589. godine tumači pozicije stopala i plesne korake. No, baleti su također bili sredstvo postizanja neumjetničkih ciljeva. Primjer je tomu spektakl s pjevanjem i plesom koji je francuska vladarica Catherine de' Medici 1573. godine dala postaviti svojim

glazbenicima i majstorima kako bi zadivila poljske poslanike koji su došli ugovoriti kraljevsku svadbu, odnosno ustoličenje Henry de Anjoua na poljsko prijestolje.

Ballet Comique prvi je dvorski balet koji primjenjuje načela koja je de Baif teoretski formulirao u svojoj akademiji (Brkljačić, 2013).

Luj XIV. zajedno s Pierrom Beauchampom 1661. godine utemeljio je *Kraljevsku plesnu akademiju (Academie royale de danse)*, a i sam je bio plesač i libretist. Time balet dobiva oblik i čvrste zakone koji mu omogućuju da postane priznatom granom umjetnosti. Dvorski se balet u Francuskoj prestaje plesati oko 1670. godine, a njegova se tradicija nastavlja u baletnim točkama francuske opere, počevši od Jeana Baptista Lullya. U to je vrijeme ples bio namijenjen samo plesačima i to pripadnicima višeg staleža, sve do 1681. godine kada se na pozornici prvi put pojavljuje plesačica. Raoul-Auger Feuillet 1699. godine napisao je djelo *Koreografija ili umijeće opisa plesa*, koje govori o plesnim koracima i pokretima. Jean-Georges Noverre ističe dramski karakter baleta, a tehniku smatra sredstvom umjetničkog izražavanja i time baletu daje novi smisao. Velika plesačica prve polovice 18. stoljeća, Marie-Anne de Cupis de Camargo, zaprepastila je Europu skraćivanjem svoje suknje za 20 cm, a to joj je omogućilo da izvede *entrechat*¹. Uz to, uvela je i baletne papuče, oslobodila gornji dio stopala te otvorila put za plesanje na prstima. Početkom 19. stoljeća balerine prvi put započinju plesati na prstima, a među njima je talijanska balerina Marie Taglioni i ruska balerina Avdotia Istomina. Talijanski plesač Carlo Blasis 1820. godine u *Traktatu o elementarnoj, teorijskoj i praktičnoj plesnoj umjetnosti* opisao je i kodificirao korake i pokrete koji su i danas u upotrebi (*Hrvatska enciklopedija*).

Ples se na kazališnoj pozornici u Hrvatskoj javlja početkom 19. stoljeća u Zagrebu. U kazalištu na Markovu trgu (tzv. *Stankovićevo kazalište*) prikazivao se igrokaz s plesom, tj. kolom pod nazivom *Magdalenina špilja kraj Ogulina (Die Magdalenen Grotte bei Ogulin)* i *Crni križ na Medvedgradu (Das schwarze Kreuz auf der Burg Medvedgrad)*. Baletni umjetnik, koreograf i plesni pedagog Pietro Coronelli 1859. godine otvara prvu *Plesnu vježbaonicu* u kojoj se školuju prvi plesači za kazalište. Prvi cjelovečernji balet *Vila lutaka* na zagrebačku scenu postavio je Josef Bayer 1892. godine, a intendant Stjepan Miletić osniva stalnu *Operu* dodajući joj i baletnu grupu. Razvoj baleta u Zagrebu potaknuo je kazališta u Rijeci, Splitu i Osijeku da osnuju svoje baletne ansamble (isto).

¹ *Entrechat*, skok pri kojem plesač prekriži noge u zraku. Preuzeto s: <http://www.znanje.org/i/i25/05iv10/05iv1032/baletni%20izrazi.htm>, 25.6.2016.

Slika 1. *Marie-Anne de Cupis de Camargo*

(<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:CamargoH%C3%A9douin.jpg>)

2.2. Klasični balet

Pojam *balet* označava vrstu predstave, tj. glazbeno-plesnu (baletnu) izvedbu s radnjom (pričom). Predložak (sadržaj baleta) može biti tekst iz klasične književnosti ili posebno pisani sadržaj, priča (libreto, scenarij). U izvedbi može biti grupni nastup ili solo izvedba, a najčešće su kombinacije i izmjene grupnih i solo plesova (Brkljačić, 2013).

2.2.1. Baletno vježbanje

Baletno se vježbanje sastoji od uvježbavanja baletnih/plesnih elemenata koji pripremaju tijelo za izvođenje koraka i pokreta. Za baletni trening plesači najčešće upotrebljavaju izraz baletni klas, a odvija se u posebnoj dvorani za vježbanje koja ima uz zid pričvršćene drvene prečke, a na suprotnom zidu ogledalo. Prečka služi kao oslonac za početne vježbe, a ogledalo kako bi se plesači vidjeli i napravili korekciju svojih pokreta. Pod je drven, prekriven posebnom plastikom i elastičan kako se tijekom izvođenja skokova ne bi opteretili kralježnica i zglobovi. Plesači imaju na nogama meke baletne papučice od kože ili platna koje se učvršćuju elastičnom vrpcom preko rista stopala. Kako bi pedagog/inja mogli vidjeti mišiće nogu, plesači nose triko ili kratku suknju.

Baletni je klas podijeljen na vježbe uz štap i vježbe u sredini dvorane. Plesači vježbaju uz glazbenu pratnju pijanista ili uz pratnju snimljene glazbe. Prvi su klasovi jednostavni i polagani, ali ih treba izvoditi s muzikalnošću i razumijevanjem svrhovitosti svake vježbe. Karakteristične baletne vježbe su veliki čučnjevi i polučučnjevi (*grand plie i demi plie*), istezanje torza i dizanje na „poluprste“, a služe elastičnosti i čvrstoći ligamenata i mišića stopala, jačanju mišića nogu, dojmu lakoće pokreta, itd.

Plesačice osim mekih papučica koriste i „špice“, a to su papučice s tvrdim ravnim vrhom koje omogućuju stajanje na vrhovima prstiju. Mirno kontrolirano disanje i prividna lakoća pri složenim skokovima i kombinacijama jedna su od glavnih karakteristika baletne tehnike.

Plesači također izvode i vježbe istezanja koje pospješuju gipkost tijela, no te vježbe moraju doprinijeti i kvaliteti baletnih pokreta koji se uče. Svi se dijelovi tijela moraju uravnoteženo koristiti, kako se neke mišićne grupe ne bi preopteretile (ako se tijelo isteže u jednom smjeru, istezanje treba provesti i u drugom smjeru). Istezanje se provodi nakon što su mišići ugrižani, a tijelo razgibano i istezanje ne smije izazvati bol (Brkljačić, 2013).

2.2.2. Baletne škole

2.2.2.1. Metoda Agripine Vaganove

Poznata talijanska balerina Virginia Zucci, 1885. godine, nastupom u Petrogradu izazvala je oduševljenje svojom snažnom plesnom tehnikom, različitom od francuske meke elegancije koja je dominirala u Rusiji.

Agripina Vaganova bila je ruska plesačica i pedagoginja koja je osmislila metodu poučavanja koja je omogućila razvijanje specifičnog ruskog stila koji je ruski balet razvio u 20. stoljeću. Prilagodila je talijansku i francusku plesnu tehniku ruskoj plesnoj tradiciji i provodila taj sustav vježbanja kao direktorica plesne škole u Lenjingradu. Inzistira se na jednostavnim pozicijama ruku i čistim linijama bez suvišnih ukrasa. Plesači moraju biti snažni, naglasak je na velikim skokovima, velika se pažnja posvećuje plesu u dvoje (*pas de deux*) (Brkljačić, 2013.).

Slika 2. *Agripina Vaganova*

(https://en.wikipedia.org/wiki/Agrippina_Vaganova)

2.2.2.2. Cecchetti metoda

Enrico Cecchetti zaslužen je što je talijanska škola došla na vrh popularnosti. Plesači su bili poznati po odličnoj plesnoj virtuoznosti i tehnici, složenim plesnim koracima i kombinacijama te elegantnim, savršenim okretima. Plesače se poticalo na samostalno osmišljavanje pokreta učeći anatomiju i osnovne principe. Metoda je podijeljena na sedam stupnjeva, a na kraju se svakog stupnja provodio ispit, gdje se ispituje poznavanje teorije i prakse izvođenjem zadanih koreografija. Tijekom treninga važna je kvaliteta izvođenja, a ne količina izvođenja (Brkljačić, 2013).

Slika 3. *Enrico Cecchetti s balerinom Annom Pavlovom*

(https://en.wikipedia.org/wiki/Enrico_Cecchetti)

2.2.2.3. Balanchine metoda

Za razvitak *Balanchine metode* zaslužan je George Balanchine. Metoda zahtjeva nekonvencionalne ruke i dlanove, duboke *plie-e*, izrazito veliku brzinu i naglasak na linijama. Glavna je karakteristika korištenje više prostora u manje vremena. Bitne osobine metode su dužina pokreta, brzina i glazbena podudarnost, a plesači moraju biti jako mršavi i fleksibilni. Balanchine je poznat i po djelima *apstraktnog baleta*².

² *Apstraktni balet*, balet bez zapleta koji slijedi koreografske ciljeve, za razliku od baleta s radnjom koji je usmjeren na priču. Može ga voditi neka tema, opća ideja, raspoloženje, ali nije nužno. Može se izvoditi uz glazbenu podlogu, ali ne mora. Najpoznatiji autori takvih djela su Jerome Robbins, George Balanchine i dr. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3452>, 25.6.2016.

Slika 4. *George Balanchine s plesačima*

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:New_York_City_Ballet_in_Amsterdam,_repetitie_New_York_City_Ballet._Choreograaf_George_Balanchine_geeft_aanwijzingen.jpg)

2.2.2.4. Bournonvill metoda

August Bournonvill 1830. godine postaje direktor *Kraljevskog baleta* u Danskoj. Nije želio da plesači budu samo statisti i pridržavaju plesačice već je želio da budu ravnopravni u virtuoznosti s plesačicama. Ta njegova želja nije izazvala oduševljenje među plesačicama toga doba, ali je karakterističnom plesnom tehnikom uspio uspostaviti scensku i plesачku ravnopravnost. Skokovi *batterie* u kojima se događaju brze izmjene pozicija stopala u zraku povezani s raznim skokovima u okretu sa *balon efektom*, jednostavniji pokreti ruku karakteristike su ovoga stila (Brkljačić, 2013).

Slika 5. August Bournonvill

([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:August_Bournonville_\(1828_painting\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:August_Bournonville_(1828_painting).jpg))

2.2.2.5. Kraljevska baletna škola u Londonu

Kraljevsku baletnu školu u Londonu osnovala je 1931. godine Ninette de Valois, učenica Cecchettia, i to je jedna od najpoznatijih škola klasičnog baleta. U školi postoje niži razredi za plesače od 11 do 16 godina i viši razredi za plesače od 16 do 19 godina. Nakon završenog školovanja, plesači počinju plesati na pozornici *Royal Opera House-a*. Plesači uče klasični balet, karakterne plesove, gimnastiku, škotski i irski ples. U višim razredima uče ples u paru (*pas de deux*), solo repertoare, karakterne plesove, scenski pokret i šminku, kondicijske vježbe i vježbanje s utezima, kako bi plesači mogli lakše izvoditi podizanja partnerice (Brkljačić, 2013).

Slika 6. *Ninette de Valois*

([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ninette_de_Valois_\(1974\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ninette_de_Valois_(1974).jpg))

2.2.2.6. Francuska škola

Kada je Luj XIV., koji je bio veliki ljubitelj baleta, a i sam plesač, 1661. godine postavio svog učitelja baleta Pierra Beauchampa za superintendanta kraljevske akademije za glazbu i ples, započinje djelovanje *Francuske škole*. Kasnije je osnovana *Škola za operu i balet* koja je danas poznata kao *Ecole de Danse du Theatre National de L' Opera*. Školu odlikuju mekoća i elegancija pokreta, naglasak je na gracioznosti više nego na virtuoznosti. Plesač Rudolf Nurejev ima zaslugu da je *Paris Opera Ballet* u središtu zanimanja publike u

suvremenoj povijesti. Postavio je brojne klasične balette, kao što su *Bajadera*, *Labuđe jezero*, *Romeo i Julija*, *Pepeljuga*, *Trnoružica*, *Raymonda*, itd. Od tada se *Francuska škola* pretvorila u *Nurejevu školu* u kojoj se njegavao stil baziran na koracima koje je Nurejev usavršio (Brkljačić, 2013).

Slika 7. Rudolf Nurejev i Margot Fonteyn

(https://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Nureyev)

2.3. Suvremeni balet/ples

Suvremeni je ples nastao krajem 19. stoljeća i predstavlja novu umjetnost, a za posrednika ima najstariji od svih medija: ljudsko tijelo. Balet je dostigao stanje savršenstva, a njegove su forme postale fine i zbog toga se često gubio umjetnički sadržaj. Baletni plesač je težio za tim da svlada gravitaciju, a izopćio je ono mračno, za zemlju vezano jer se to protivilo njegovom idealu gipke i skladne tehnike i proturječilo je estetičkim načelima. No, vremena su postala teška, rat je promijenio način života, a revolucija i patnje vodili su k razaranju svih ideala ljepote. Ono što je mladost zahtijevala od života, zahtijevala je i od umjetničkog izraza svog doba, odnosno iskrenu refleksiju vlastitih emocija u simbolima umjetničke kreacije i interpretacije. Stoga mladost privlači moderan ples jer je on jedan od plodova izraslih iz novog svijeta mladih (Cohen, 1988). Francuskinja Madeleine G. nastupala je na njemačkim pozornicama u stanju hipnoze, a povjesničarka modernog plesa Eugenia Casini-Ropa u tome vidi pretpostavku rađanja suvremenog plesa (Louppe, 2009).

U Njemačkoj i SAD-u za suvremeni se ples koristio naziv „novi ples“ i u njemu nije bilo bitno „kako stvar izgleda“, već „što govori“. To je bio način da se ples oslobodi spektakularne vanjštine, a izražavao je djelovanje pojedinca i svijest u svijetu. U suvremenom plesu postoji samo jedan pravi ples, a to je onaj koji je plesaču svojstven. Suvremene tehnike koje zahtijevaju umijeće i vrijeme da ih se usvoji, sredstva su spoznaje koja vode plesača k jedinstvenosti. Plesač modernog i suvremenog plesa svoj polet, znanje i misao duguje samo vlastitim snagama (isto, 2009).

U Hrvatskoj se suvremeni ples javlja 1930-ih kao protuteža klasičnom baletu. Za razvoj suvremenog plesa najzaslužnija je Ana Maletić iz čije privatne škole nastaju *Škola za ritmiku i ples* 1954. godine i *Studio za suvremeni ples* 1962. godine. U Zagrebu je 1984. godine osnovan *Tjedan suvremenog plesa* na kojem se prikazuju domaća i svjetska plesna dostignuća (Hrvatska enciklopedija).

2.4. Ples i pokret u odgojno-obrazovnom sustavu

Ples zauzima posebnu ulogu u umjetničkim, pedagoško-edukativnim, ali i terapijskim metodama. Plesom se generacijama prenosilo ono što riječi nisu mogle iskazati. Ples i pokret djeci omogućuje izražavanje njihovih prirodnih potreba zbog načina percepcije svijeta oko sebe koji je od ranog djetinjstva usredotočen na iskustvo stečeno kroz medij tijela. Pokret i ples omogućuju djetetu da izrazi svoj unutarnji svijet i vezu s vanjskim svijetom. UNESCO-ov međunarodni savjet za ples poručuje kako ples ne smije izostajati iz odgojno-obrazovnih programa. Naglašavaju kako ples nije dovoljno uvrstiti samo u neki dio kurikuluma, već se mora proučavati kao vitalno sredstvo komunikacije, stoga su preporučili ministarstvima prosvjete svih zemalja da uvrste ples u svoje programe (Cvjetičanin i Kurjan, 2002).

U Australiji se 1998. godine uveo novi kurikulum po kojem su ples, glazba, drama, vizualne umjetnosti i medijska kultura sastavni dio obaveznog umjetničkog odgojno-obrazovnog područja. U Grčkoj je također pokrenut projekt odgoj i kazalište kojem je cilj usađivanje dramskog odgoja u odgojno-obrazovni sustav (isto, 2002).

2.5. Slušanje glazbe kao nastavno područje Glazbene kulture

Slušanje se glazbe u našim nastavnim programima pojavilo 1950. godine, kada se prvi put u tekstu programa spominju gramofon i radio. To nije bio čvrsto određeni program, stoga se slušanje moglo shvatiti kao preporuka. U nastavnom se programu iz 1954. godine govori da učenike treba pripremiti na slušanje dobre glazbe te da treba razvijati glazbeni ukus učenika, ali niti on nije donio nikakve konkretne zahtjeve. Program iz 1972. godine nešto je konkretniji, a slušanje se pojavljuje pod nazivom *Poznavanje glazbene literature*. Dan je opširan popis djela za slušanje i ilustraciju pojedinih glazbenih pojava, kao što su: instrumenti, glazbeni oblici, izražajni elementi i sl. U nastavnom programu iz 1984. godine broj se djela za slušanje povećao i ono sada služi upoznavanju glazbe kao takve i razvijanju glazbenog ukusa. Ipak, slušanje glazbe doživjelo je punu afirmaciju u nastavnom programu iz 2006. godine kada je u okviru HNOS-a (*Hrvatski nacionalni obrazovni standard*) postalo jedino obvezno glazbeno nastavno područje koje nastavnik može slobodno birati. U nastavnoj je praksi ovo područje još uvijek zapostavljeno, iako je učenicima najdraže i najlakše. Sadržaj slušanja može biti samo umjetničko djelo izvedeno uživo ili uz pomoć neke naprave za glazbenu reprodukciju, a nikako nije prihvatljiv postupak tretiranja pjesme kao glazbenog doživljaja (Rojko, 2012). Šulentić Begić i Tomljanović (2014) naglašavaju kako bi na nastavi glazbene kulture učitelji trebali provoditi aktivno slušanje glazbe čiji je cilj upoznavanje glazbe i razvijanje glazbenog ukusa. Tijekom aktivnog slušanja učenici trebaju pratiti glazbene sastavnice kao što su: izvođači, tempo, mjera, dinamika, ugođaj, glazbeni oblik, itd. Prije slušanja učenicima je potrebno zadati zadatke kako bi znali na što trebaju usmjeriti pažnju tijekom slušanja. Također, učenici se mogu kretati uz glazbu kako bi izrazili svoj doživljaj glazbenog djela jer imaju potrebu slušanu glazbu pratiti pokretom.

2.5.1. Balet u nastavnom programu Glazbene kulture u prva četiri razreda osnovne škole

U nastavnom programu Glazbene kulture predložene su umjetničke skladbe za područje slušanja glazbe za pojedini razred. U prvom je razredu predloženo slušanje 15

skladbi, u drugom razredu 19 skladbi, u trećem razredu 17 skladbi, a u četvrtom razredu 16 skladbi.

Kada promatramo skladbe koje su pisane za balet, u prvom razredu nije predložena niti jedna skladba pisana za balet, u drugom razredu predložena je skladba *Ples sa sabljama* (iz baleta *Gajane*) Arama Hačaturjana, u trećem razredu predložene su dvije skladbe, i to *Ples šećerne vile* Petra Iljiča Čajkovskog (iz baleta *Orašar*) i *Labud* C. Saint-Saënsa (iz *Karnevala životinja*), a u četvrtom razredu opet nije predložena niti jedna skladba.

Možemo uočiti kako je omjer skladbi koje su pisane za balet nasuprot ukupnom broju predviđenih skladbi iznimno mali. Tek je u drugom razredu predviđeno slušanje skladbi pisanih za balet, i to samo jedne skladbe.

2.6.1. Balet te ples i pokret u udžbenicima Glazbene kulture u drugom i četvrtom razredu osnovne škole

Analiziranjem udžbenika *Razigrani zvuci 2*, autora Jandrašek i Ivaci (2014) i *Allegro u glazbenom svijetu 4*, autora Dvorak, Jeličić Špoljar, Kirchmayer Bilić (2014) za drugi i četvrti razred osnovne škole, a koji su korišteni za nastavu Glazbene kulture anketiranih učenika u okviru ovoga rada, pronađene su sljedeće skladbe pisane za balet:

Drugi razred

- Aram Hačaturjan: *Ples sa sabljama* (iz baleta *Gajane*)
- Camille Saint- Saëns: *Labud* (iz *Karnevala životinja*)³

³ Camille Saint- Saëns: *Labud* (iz *Karnevala životinja*), mlada balerina Ana Pavlova 1905. godine pročitala je pjesmu Lorda Tennysona *Umirući labud* i njome se oduševila. Zamolila je Michela Fokina, koji ju je također pročitao da stvori baletni solo za nju. On je ideju prihvatio, te odmah predložio skladbu *Labud* za violončelo i glasovir C. Saint-Saënsa. Danas ovaj balet inspirira stotine interpretkinja uloge Odette u *Labuđem jezeru*. Preuzeto sa: <http://www.balet.com.hr/smrt-labuda/>, 28.6.2016.

Četvrti razred

- Dmitrij Šostaković: *Polka* iz baleta *Zlatno doba* (ovdje baletu nije pridano veliko značenje)

U udžbeniku *Razigrani zvuci 2* za drugi razred osnovne škole nalaze se 32 skladbe predviđene za slušanje, a samo je jedna od njih pisana za balet (*Ples sa sabljama*). U udžbeniku *Allegro u glazbenom svijetu 4* za četvrti razred osnovne škole također su predviđene 32 skladbe za slušanje, ovdje možemo izdvojiti *Polku* iz baleta *Zlatno doba*, ali baletu nije dano veliko značenje. Ovdje je kao i u nastavnom programu Glazbene kulture omjer skladbi koje su pisane za balet nasuprot ukupnom broju predviđenih skladbi iznimno mali.

Analiziranjem udžbenika *Razigrani zvuci 2*, autora Jandrašek i Ivaci (2014) za drugi razred osnovne škole pronađeno je i mnoštvo aktivnosti vezanih uz ples i pokret koje pripadaju nastavnom području elemenata glazbene kreativnosti (tablica 1.).

Tablica 1. *Popis sadržaja i zadataka vezanih uz ples i pokret u udžbeniku Razigrani zvuci 2*

pjesma <i>Sve bih dao</i>	Otpjevajte pjesmu izводеći dobe tjeloglazbom: na prvu dobu plješćite, a na drugu tapšajte koljena.
Robert Schumann: <i>Vojnička koračnica</i> Georges Bizet: <i>Koračnica</i>	Poslušaj obje skladbe uz koračanje.
pjesma <i>Dobro jutro!</i>	Pozdravnu pjesmu <i>Dobro jutro</i> otpjevajte uz pokrete.
pjesma <i>Pljesnimo rukama</i> Jacques Offenbach: <i>Cancan</i> Camille Saint-Saens: <i>Kornjače</i>	Otpjevajte pjesmu uz pokret. Krećite se u koloni prateći tempo u skladbama <i>Cancan</i> i <i>Kornjače</i> .
pjesma <i>Dom</i>	Izvedite uvod i međuigru u pjesmi tjeloglazbom.
pjesma <i>Molba gljive Muhare</i>	Otpjevajte pjesmu izводеći dobe tjeloglazbom. Smislite plesne pokrete uz pjesmu.
Camille Saint-Saens: <i>Osobe s dugačkim ušima</i>	Poslušaj skladbu prateći visoke tonove podizanjem ruke, a duboke tonove spuštanjem ruke.
Visoko-duboko	Kada čuješ duboki ton, čučni, a kada čuješ

	visoki, ustani.
pjesma <i>Listopad u gradu</i>	Smislite uvod, međuigru i završetak pjesme oponašajući zvukove kiše.
pjesma <i>Riječi</i>	Otpjevajte pjesmu izvedeći dobe kako je prikazano na slici (pljeskanje, udaranje koljena).
Johannes Brahms: <i>Valcer u As-duru</i>	Možeš li pokretima iz pjesme <i>Riječi</i> pratiti i skladbu <i>Valcer u As-duru</i> ?
pjesma <i>Bratec Martin</i>	Otpjevajte pjesmu izvedeći ritam tjeloglazbom. Izvedeći pokrete otpjevajte pjesmu u sebi.
Johann Pachelbel: <i>Kanon u D-duru</i>	Pratite skladbu uz pokret.
brojalica <i>Stare ure</i>	Izvedite brojalicu <i>Stare ure</i> uz pokret.
Ludwig van Beethoven: <i>Spavaj, mala ribice (Sumrak)</i>	Slušajući skladbu, slobodno se krećite prateći pokretima njezin tijek.
pjesma <i>Niko bijeli dare dijeli</i>	Pauze u pjesmi izvedite tjeloglazbom.
pjesma <i>Okitimo grančice</i>	Otpjevajte pjesmu uz tjeloglazbu.
Edvard Grieg: <i>Koračnica patuljaka</i>	Pratite pokretima uzlazno i silazno kretanje melodije u skladbi.
Wolfgang Amadeu Mozart: <i>Menuet iz Male noćne muzike</i>	Zaplešite uz skladbu prateći dobe korakom.
pjesma <i>Hoki-poki</i>	Cijelu pjesmu ponovite uz pokrete desnom stranom tijela.
tradicijaska pjesma <i>Meksički šešir</i>	Otplešite <i>Meksički šešir</i> prema predloženim pokretima.
Vjenčanje na livadi (slike)	Ispričajte priču glasom, tjeloglazbom i udaraljka.
pjesma <i>Mali ples</i>	Otpjevajte pjesmu uz plesne korake.
Nepoznati skladatelj: <i>Skarazula marazula</i>	Naučite plesne korake i otplešite stari ples uz skladbu.
pjesma <i>Bingo</i>	Pauzu u pjesmi izvodite pokretima.
Camille Saint-Saens: <i>Akvarij</i>	Pokretom ruke prati kretanje melodije.
pjesma <i>Plivam, plivam</i>	Otpjevaj pjesmu uz pokret i ponovi je mumljanjem uz pokret.
Johan Strauss: <i>Jelačićeva koračnica (ulomak)</i>	Poslušajte skladbu koračajući i izvedeći dobe na udaraljka.
pjesma <i>Vučja želja</i>	Pauzu u pjesmi izvedi pljeskom.
pjesma <i>Gle, stiže svibanj</i>	Otpjevajte pjesmu uz plesne pokrete. Stihove koji se pjevaju jednako izvedite pomicanjem lijevo-desno, a stihove koji se pjevaju različito izvedite korakom naprijed-natrag.

pjesma <i>Veselje ptica</i>	Otpjevajte pjesmu izводеći ritam pripjeva tjeloglazbom.
<i>Ekte, fekte</i>	Izvedite dobe koračajući, a ritam plješćući.

Analiziranjem udžbenika *Allegro u glazbenom svijetu 4*, autora Dvorak, Jeličić Špoljar, Kirchmayer Bilić (2014) za četvrti razred osnovne škole pronađeno je nekoliko aktivnosti koje pripadaju nastavnom području glazbenih igara, vezanih uz ples i pokret (tablica 2.).

Tablica 2. *Popis sadržaja i zadataka vezanih uz ples i pokret u udžbeniku Allegro u glazbenom svijetu 4*

pjesma <i>Za glas i stas</i>	Pjesma se izvodi devet puta. Prilikom prvog izvođenja pjeva se cijeli tekst. Pri svakom sljedećem izvođenju izostavlja se naziv jednog dijela tijela i zamjenjuje pokretom. U posljednjem izvođenju pjevaju se samo riječi takni i zatim.
pjesma <i>Mali ribolovac</i>	Pjevajte pjesmu <i>Mali ribolovac</i> i pokretima tijela ispričajte priču prema uputama.
pjesma <i>Volim te</i>	Zaplešite u razredu uz ovu pjesmu koja je u trodobnoj mjeri.
Heitor Villa-Lobos: <i>Brazilska suita, Mali vlak iz Caipire</i>	Dizanjem ruke označi dolazak vlaka u stanicu.

Možemo primjetiti kako je u udžbeniku *Razigrani zvuci 2* za drugi razred osnovne škole navedeno puno više sadržaja i zadataka vezanih uz ples i pokret u odnosu na sadržaje i zadatke u udžbeniku *Allegro u glazbenom svijetu 4* za četvrti razred osnovne škole. Taj bi broj trebao biti podjednak, tj. ne smije se dopustiti da se broj sadržaja i zadataka u nastavnom području glazbenih igara smanji, jer ako su učenici stariji, to ne znači da manje žele sudjelovati u aktivnostima vezanima uz glazbu na nastavi glazbe, štoviše, ljubav prema glazbi i pokretu trebamo njegovati kroz sve razrede.

3. ISTRAŽIVAČKI DIO: Balet u nastavi glazbe rane školske dobi

3.1. Opis tijeka istraživanja

Istraživanje je provedeno u *Osnovnoj školi Ivana Filipovića* u Osijeku tijekom veljače 2016. godine. Proveden je anketni upitnik u kojem je sudjelovalo 102 učenika (54 učenika drugih i 48 učenika četvrtih razreda). Cilj je istraživanja saznati koliko su učenici upoznati s baletom i skladbama pisanim za balet, utječe li dob učenika na poznavanje skladbi pisanih za balet te utječe li spol učenika na želju za bavljenjem baletom.

3.2. Tema istraživanja i istraživačka pitanja

Tema je ovoga istraživanja balet u nastavi glazbe rane školske dobi. Istraživanje polazi od sljedećih pitanja:

- U kojoj su mjeri učenici upoznati s baletom?
- U kojoj su mjeri učenici upoznati sa skladbama pisanim za balet?
- Utječe li dob učenika na poznavanje skladbi pisanih za balet?
- Utječe li spol učenika na želju za bavljenjem baletom?

3.3. Postupak i instrument istraživanja

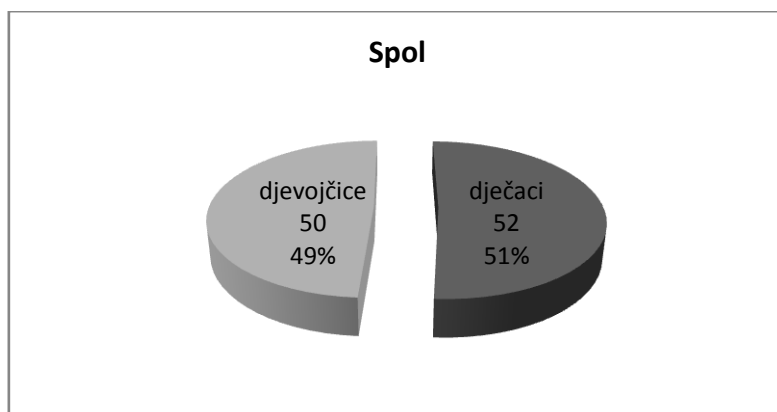
3.3.1. Anketiranje i anketni upitnik

Podaci su prikupljeni postupkom anketiranja, a kao instrument istraživanja korišten je anketni upitnik. U anonimnom anketnom istraživanju sudjelovalo je 102 učenika (54 učenika drugih razreda i 48 učenika četvrtih razreda) *Osnovne škole Ivana Filipovića* u Osijeku. Anketni se upitnik sastoji od 17 pitanja od kojih su 11 zatvorenog tipa (6 pitanja dihotomnog izbora i 5 pitanja višestrukog izbora) i 6 otvorenog tipa.

3.4. Analiza podataka

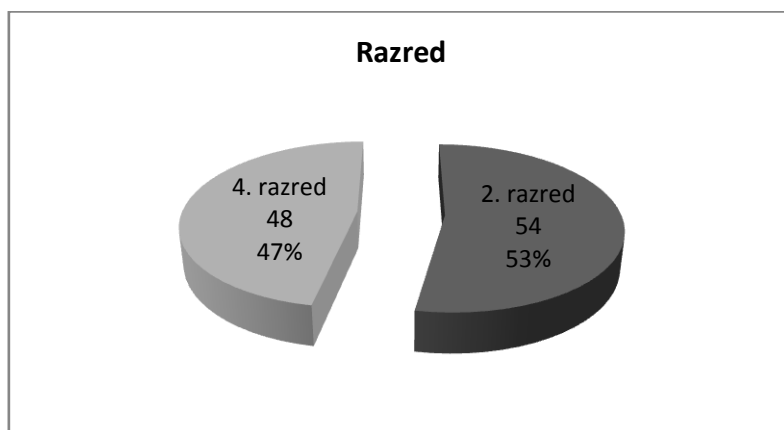
3.4.1. Analiza rezultata anketnog upitnika

Pred-pitanja odnosila su se na spol učenika (dječak/djevojčica) te na razred koji učenici polaze.

Grafikon 1: *Spol učenika drugih i četvrtih razreda*

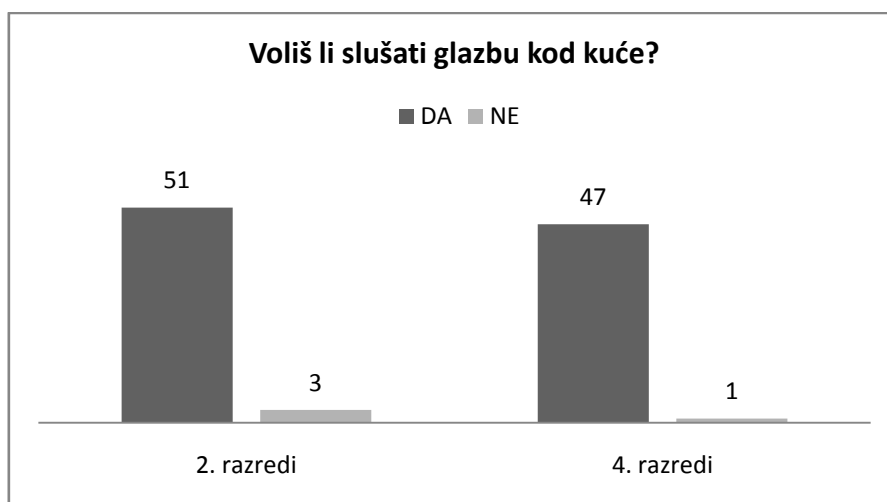
U istraživanju je sudjelovalo 102 učenika. 50 ispitanika čine djevojčice (49%), a 52 ispitanika su dječaci (51%).

Grafikon 2: *Broj učenika po razredima*

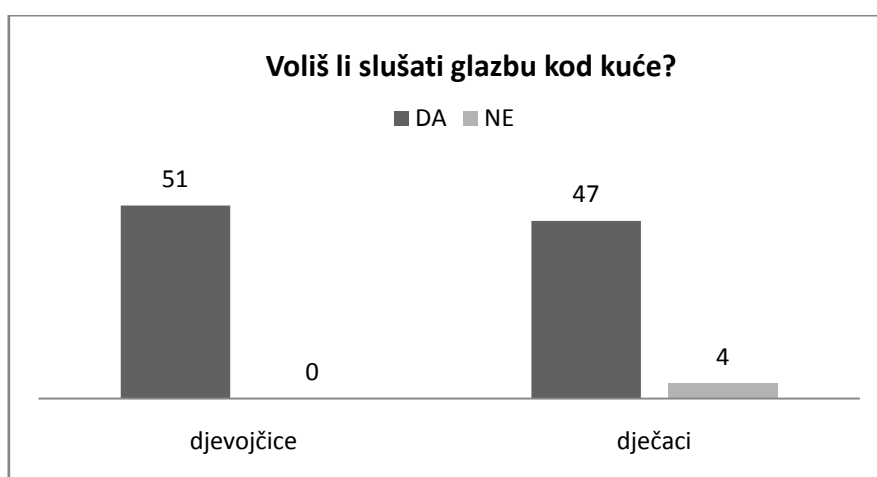
U istraživanju je sudjelovalo 48 učenika četvrtih razreda (47%) i 54 učenika drugih razreda (53%).

Prvo je pitanje glasilo: *Voliš li slušati glazbu kod kuće?*

Grafikon 3: *Odgovori učenika na prvo pitanje po razredima*

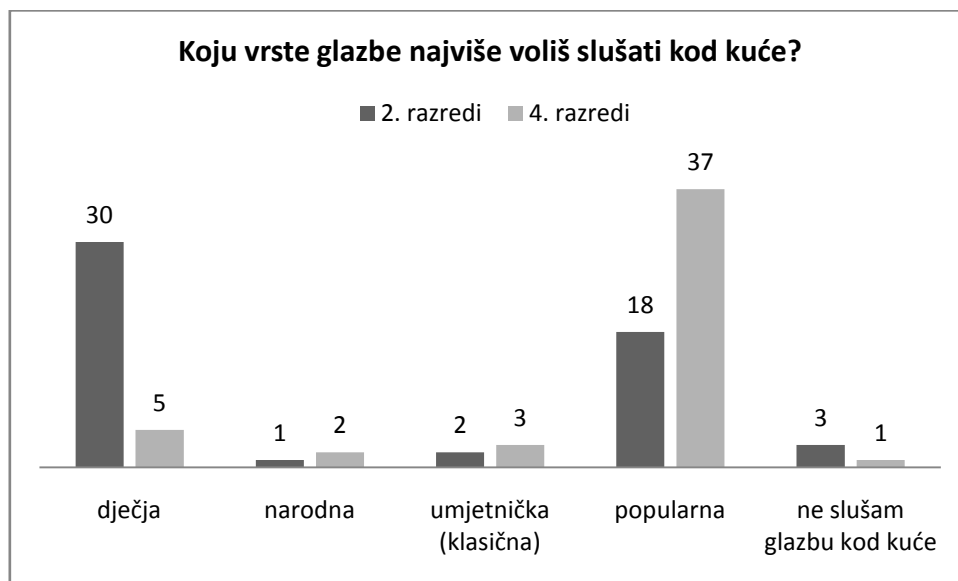
Većina učenika drugih razreda, tj. njih 51 odgovorilo je da rado sluša glazbu kod kuće, dok je samo 3 odgovorilo da ne sluša. Također, 47 učenika četvrtih razreda odgovorilo je da voli slušati glazbu kod kuće, a samo je 1 učenik odgovorio da ju rado ne sluša. Iz navedenih rezultata primjećujemo kako velik broj učenika i drugih i četvrtih razreda voli slušati glazbu kod kuće.

Grafikon 4: *Odgovori učenika na prvo pitanje prema spolu*

Što se tiče spola, 51 djevojčica odgovorila je da voli slušati glazbu kod kuće, a niti jedna nije odgovorila da ne voli. Većina, tj. 47 dječaka odgovorilo je da voli slušati glazbu kod kuće, a samo 4 da ne voli. Iz navedenih rezultata možemo uočiti da i djevojčice i dječaci podjednako vole slušati glazbu kod kuće.

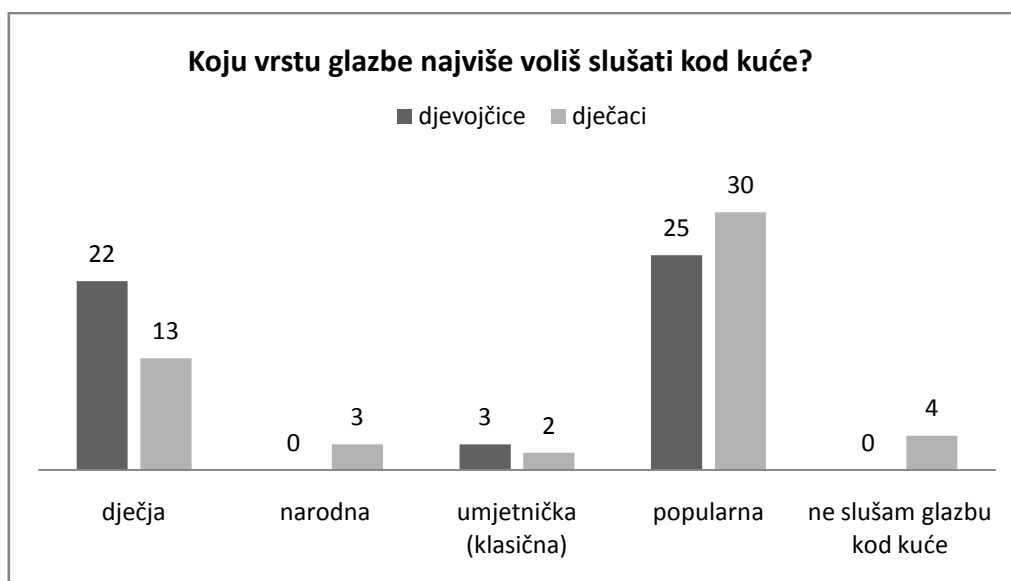
Drugo je pitanje glasilo: *Koju vrstu glazbe najviše voliš slušati kod kuće?*

Grafikon 5: *Odgovori učenika na drugo pitanje po razredima*

Na ovo je pitanje u drugim razredima 30 učenika odgovorilo da voli slušati dječju glazbu, 18 učenika popularnu glazbu, 3 učenika ne sluša glazbu kod kuće, 2 učenika umjetničku (klasičnu) glazbu, a 1 učenik narodnu glazbu. U četvrtim je razredima 37 učenika odgovorilo da voli slušati popularnu glazbu, 5 učenika dječju glazbu, 3 učenika umjetničku (klasičnu) glazbu, 2 učenika narodnu glazbu, a 1 učenik ne sluša glazbu kod kuće.

Možemo uočiti da se odgovori učenika najviše razlikuju u slušanju dječje i popularne glazbe. Učenici drugih razreda više slušaju dječju glazbu, dok učenici četvrtih razreda više slušaju popularnu glazbu.

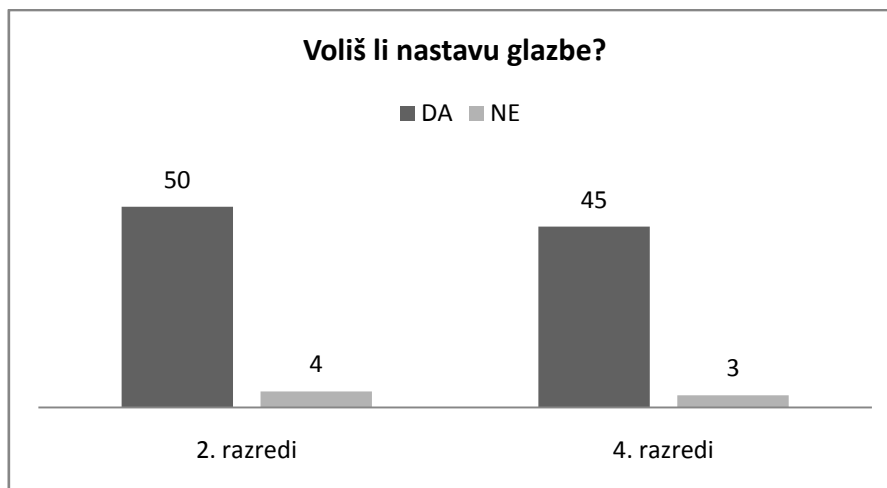

Grafikon 6: *Odgovori učenika na drugo pitanje prema spolu*

Što se tiče spola, 25 djevojčica sluša popularnu glazbu, 22 djevojčice dječju glazbu, 3 djevojčice umjetničku (klasičnu) glazbu, a niti jedna djevojčica ne sluša narodnu glazbu i nije odabrala odgovor da ne sluša glazbu kod kuće. Dječaci najviše vole slušati popularnu glazbu, čak njih 30, dječju glazbu sluša 13 dječaka, 4 dječaka ne sluša glazbu kod kuće, narodnu glazbu sluša 3 dječaka, a umjetničku (klasičnu) glazbu 2 dječaka.

Iz rezultata možemo uočiti kako i djevojčice i dječaci najviše vole slušati popularnu glazbu.

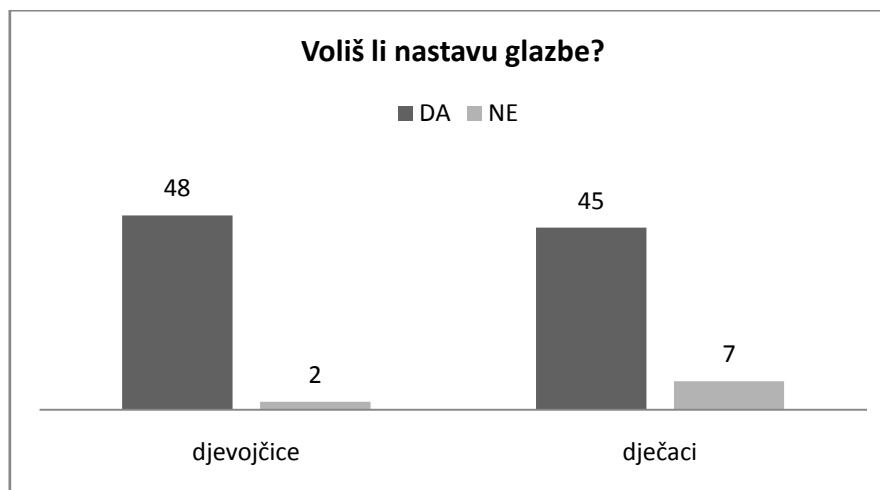
Treće je pitanje glasilo: *Voliš li nastavu glazbe?*

Grafikon 7: *Odgovori učenika na treće pitanje po razredima*

Nastavu glazbe u drugim razredima voli 50 učenika, a samo 4 učenika ne voli, dok u četvrtim razredima nastavu glazbe voli 45 učenika, a samo 3 učenika ne voli.

Možemo uočiti da učenici i drugih i četvrtih razreda u podjednako mjeri vole nastavu glazbe.

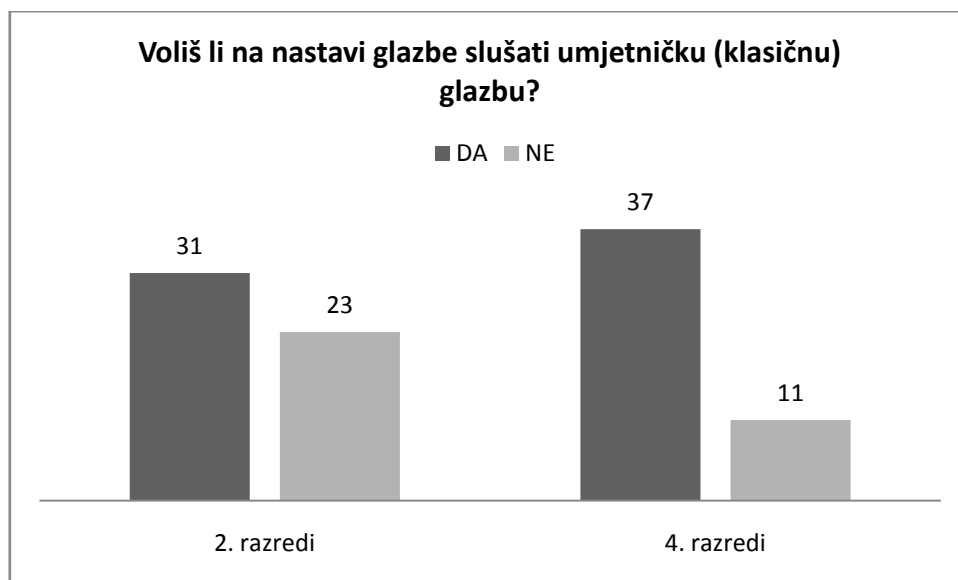

Grafikon 8: *Odgovori učenika na treće pitanje prema spolu*

Kada promatramo spol, 48 djevojčica voli nastavu glazbe, a samo 2 djevojčice ne vole. Dječaci također vole nastavu glazbu, njih 45, a 7 dječaka ne voli nastavu glazbe.

Odgovori prema spolu također se ne razlikuju puno, tj. i djevojčice i dječaci vole nastavu glazbe.

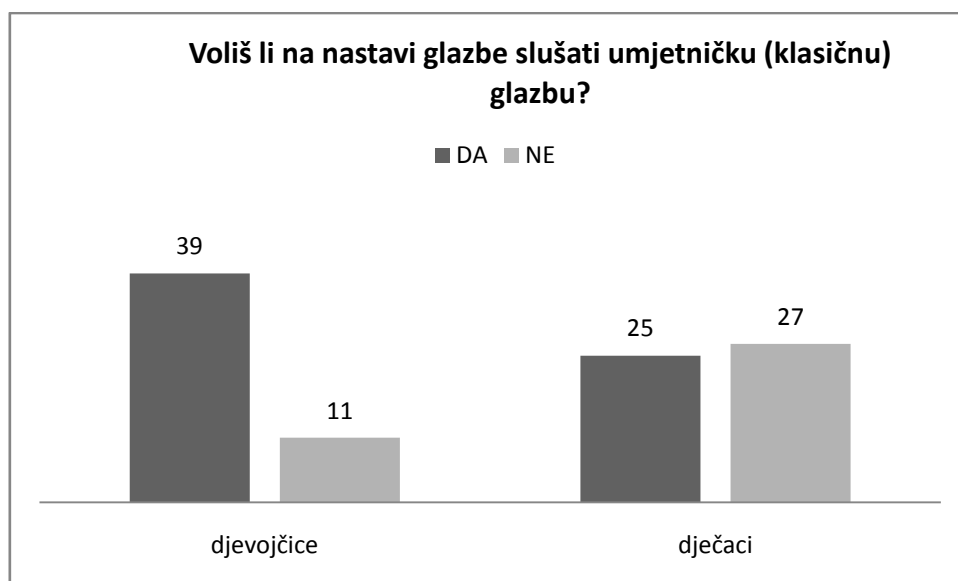
Četvrto je pitanje glasilo: *Voliš li na nastavi glazbe slušati umjetničku (klasičnu) glazbu?*

Grafikon 9: *Odgovori učenika na četvrto pitanje po razredima*

Kada promatramo po razredima, umjetničku (klasičnu) glazbu na nastavi glazbe u drugim razredima voli slušati 31 učenik, a 23 učenika ne voli. U četvrtim razredima umjetničku (klasičnu) glazbu voli slušati 37 učenika, a 11 učenika ne voli.

Broj učenika koji malo više vole slušati umjetničku (klasičnu) glazbu je u četvrtim razredima, a broj učenika koji manje vole slušati ovu vrstu glazbe je u drugim razredima.

Grafikon 10: *Odgovori učenika na četvrto pitanje prema spolu*

Što se tiče spola, umjetničku (klasičnu) glazbu na nastavi glazbe voli slušati 39 djevojčica, a 11 djevojčica ne voli slušati. Nešto manje dječaka voli slušati ovu vrstu glazbe na nastavi glazbe, njih 25, dok 27 dječaka uopće ne voli slušati umjetničku (klasičnu) glazbu na nastavi glazbe.

Možemo uočiti da je broj djevojčica koje vole slušati ovu vrstu glazbe veći od broja dječaka.

Peto je pitanje glasil: *Navedi neke umjetničke (klasične) skladbe koje si slušao na nastavi glazbe, a posebno su ti se svidjele!*

Skladbe koje su učenici drugih razreda najčešće navodili su:

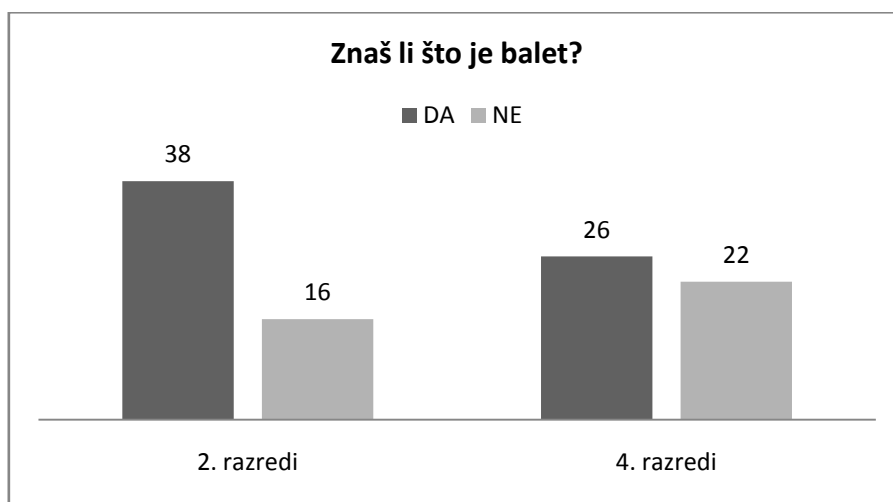
- *Arija* (Heitor Villa-Lobos)
- *Akvarij životinja* (Camille Saint-Saëns)
- *Bumbarov let* (Nikolaj Rimski Korsakov)
- *Koračnica patuljaka* (Edvard Grieg)
- *Fosili iz Karnevala životinja* (Camille Saint-Saëns)
- *Meksički šešir* (meksička narodna)

Skladbe koje su učenici četvrtih razreda najčešće navodili su:

- *Ave Maria* (Johann Sebastian Bach-Charles Gounod)
- *Kruh s maslacem* (Wolfgang Amadeus Mozart)
- *Mala noćna muzika* (Wolfgang Amadeus Mozart)
- *Četiri godišnja doba, Zima* (Antonio Vivaldi)
- *Uspavanka* (Wolfgang Amadeus (Mozart)
- *Ljubav i zloba* (Vatroslav Lisinski)
- *Laka konjica* (Franz von Suppé)
- *Lijepa naša domovino* (Antun Mihanović-Josip Runjanin)

U drugim su razredima učenici naveli dvije skladbe Camillea Saint-Saënsa koje im se sviđaju, a u četvrtim su razredima učenici naveli čak tri skladbe Wolfganga Amadeusa Mozarta. Sudeći prema skladateljima, učenicima se sviđaju skladbe iz razdoblja bečke klasike tijekom kojeg je stvarao Mozart te iz razdoblja romantizma tijekom kojeg je stvarao Saint-Saëns.

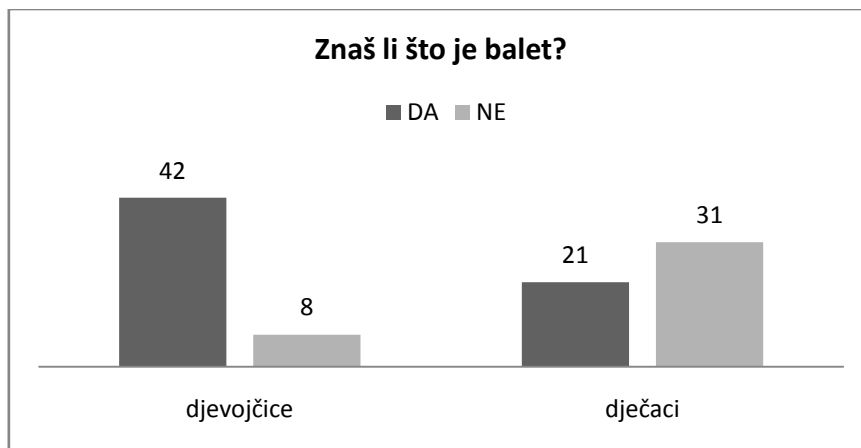
Šesto je pitanje glasillo: *Znaš li što je balet?*

Grafikon 11: *Odgovori učenika na šesto pitanje po razredima*

U drugim razredima 38 učenika zna što je balet, dok 16 učenika ne zna. U četvrtim razredima 26 učenika zna što je balet, a 22 učenika ne zna.

Rezultati pokazuju da su s baletom više upoznati učenici drugih razreda, iako bi veće znanje trebali pokazivati učenici četvrtih razreda.

Grafikon 12: *Odgovori učenika na šesto pitanje prema spolu*

Djevojčica koje znaju što je balet ima 42, a samo 8 djevojčica ne zna. O baletu ništa ne zna čak 31 dječak, a zna 21 dječak, dakle, pola manje nego djevojčica.

Možemo uočiti da je više djevojčica odgovorilo kako zna što je balet. Samo 8 djevojčica je odgovorilo da ne zna što je balet, dok je dječaka čak 31.

Sedmo je pitanje glasil: *Ako si na prethodno pitanje odgovorio/la da, opiši ga svojim riječima!*

Učenici drugih razreda ovim su riječima opisali balet:

- *lijepi ples s glazbom*
- *stoji se na prstima*
- *držimo se uspravno*
- *balet plešu djevojčice*
- *u baletu se pleše uz mirnu i sporu glazbu*
- *nose se suknjice i balerinke*
- *balet je plesanje i vrtenje*
- *tamo se pleše i stalno su u suknjama*
- *balet je umjetnički ples*

- *u baletu se pleše uz glazbu, tamo mogu plesati i cure i dečki*
- *elegantni ples*
- *balet se pleše na prstima i u velikim raširenim suknjama*
- *u baletu plešu balerine i baletani*
- *balet je predivan*
- *balet je priča izražena u plesu*
- *to plešu cure i dečki*
- *nose se haljine ili tajice*
- *dečko i cura zajedno plešu*
- *pleše se, pjeva se i vježba se*
- *balet je jedna vrsta plesa*
- *balet je vrsta plesa u kojem se izražavaju osjećaji.*

Učenici četvrtih razreda ovim su riječima opisali balet:

- *balet se pleše tako da se stoji na prstima*
- *balet je jedna vrsta umjetnosti*
- *balet je ples koji plešeš bez pjevanja*
- *pleše se i glumi se uz klasičnu glazbu*
- *balet je umjetničko djelo na koje se pleše uz glazbu*
- *vrsta plesa u kojoj mogu sudjelovati svi, ali moraju nositi tajice i baletne papučice,*
- *balet je posebna vrsta plesa koji se može plesati, a i ne mora*
- *to je lagana vrsta plesa koja se izvodi na scenama*
- *umjetnost plesanja*
- *balet je vrsta plesa uz glazbu*
- *balet je vrsta plesa koja se izvodi uz skladbe*
- *na baletu se pleše, većinom plešu cure, ali i dečki rjeđe*
- *balet je ples kada balerine u haljinama i balerinkama plešu uz glazbu*
- *klasični ples koji se pleše uz glazbu*
- *balet je sport koji treniraju djevojčice i tamo se puno pleše*
- *balet plešu balerine i baletani na pozornicama pred ljudima*
- *balet je za djevojčice i čak i za dječake*
- *djevojčica i dječak zajedno plešu u paru, rade razne trikove*

- *balet je posebna vrsta plesa koji plešu dvoje ljudi.*

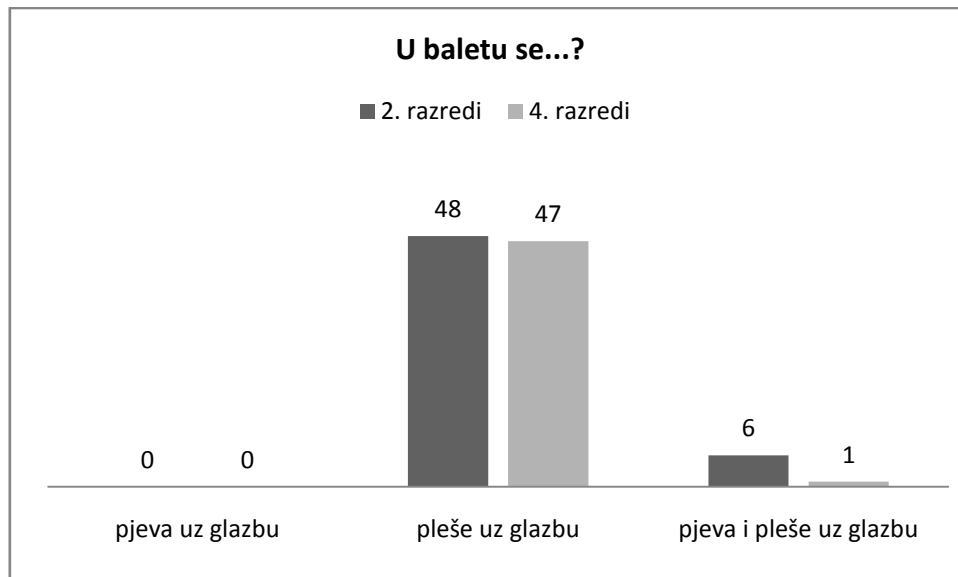
Učenici su na razne načine opisivali balet. Posebno je važno uočiti kako samo jedan odgovor navodi da je balet ples za djevojčice, a dosta odgovora navodi da je balet ples i za djevojčice i za dječake.

Osmo je pitanje glasilo: *U Baletu se: (zaokruži jedan odgovor)*

a) *pjeva uz glazbu*

b) *pleše uz glazbu*

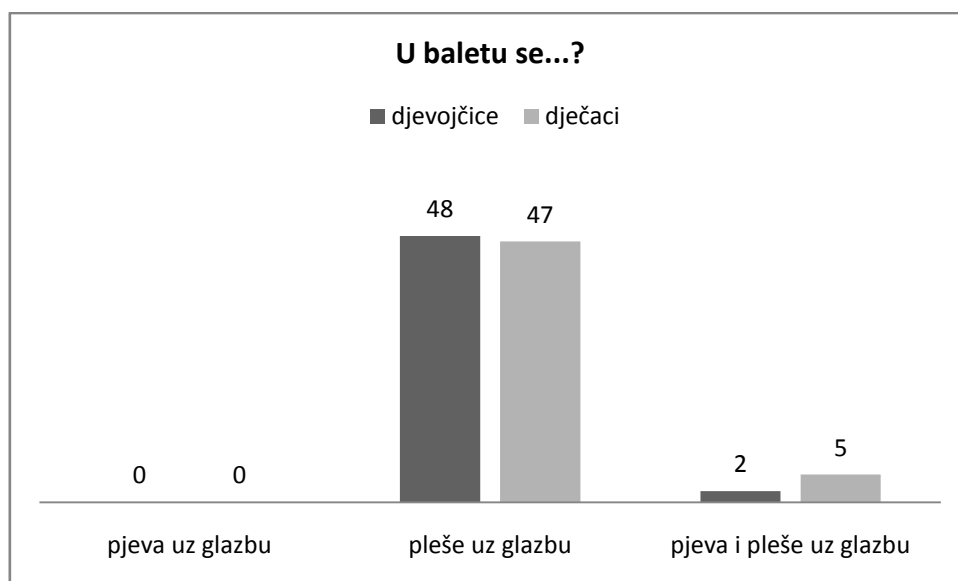
c) *pjeva i pleše uz glazbu*

Grafikon 13: *Odgovori učenika na osmo pitanje po razredima*

Skoro svi učenici drugih razreda znaju da se u baletu pleše uz glazbu, čak 48 učenika, dok je samo 6 učenika odgovorilo da se u baletu pjeva i pleše uz glazbu, a niti jedan učenik nije odgovorio da se pjeva uz glazbu. Učenici četvrtih razreda također znaju da se u baletu pleše uz glazbu i to je znalo 47 učenika, samo 1 učenik smatra da se u baletu pjeva i pleše uz glazbu, a niti jedan učenik ne smatra da se pjeva uz glazbu.

Uočavamo kako učenici i drugih i četvrtih razreda uglavnom znaju da se u baletu pleše uz glazbu.

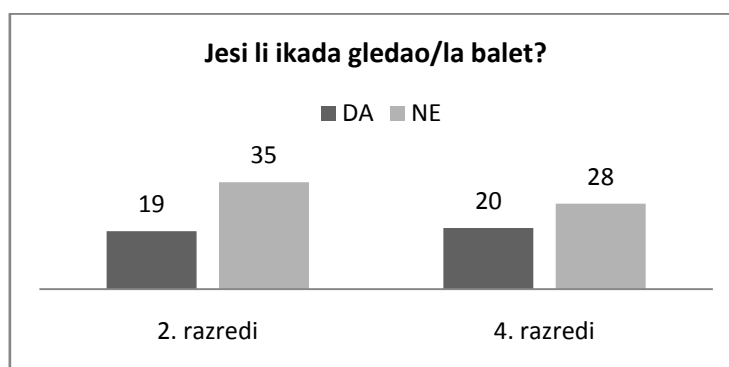

Grafikon 14: *Odgovori učenika na osmo pitanje prema spolu*

Što se tiče spola, 48 djevojčica znalo je da se u baletu pleše uz glazbu, 2 su djevojčice odgovorile da se pjeva i pleše uz glazbu, a niti jedna djevojčica nije odgovorila da se u baletu pjeva uz glazbu. Dječaci su također znali da se u baletu pleše uz glazbu, njih 47, samo 5 dječaka je odgovorilo da se pjeva i pleše uz glazbu, a niti jedan dječak nije odgovorio da se u baletu pjeva uz glazbu.

Djevojčice i dječaci u podjednakoj mjeri znaju da se u baletu pleše uz glazbu.

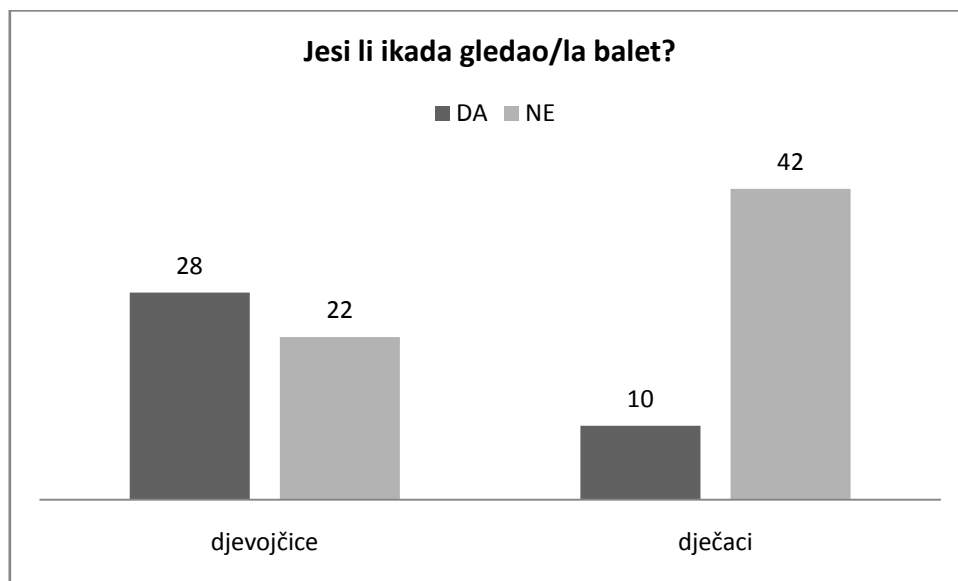
Deveto je pitanje glasilo: *Jesi li ikada gledao/la balet?*

Grafikon 15: *Odgovori učenika na deveto pitanje po razredima*

U drugim razredima 35 učenika učenika nije niti jednom gledalo balet, a gledalo je 19 učenika. U četvrtim razredima 28 učenika nikada nije gledalo balet, a barem jednom balet je pogledalo 20 učenika.

. Iz toga zaključujemo da je podjednak broj učenika drugih i četvrtih razreda barem jednom gledao balet.

Grafikon 16: *Odgovori učenika na deveto pitanje prema spolu*

Gledano po spolu, djevojčica koje su barem jednom gledale balet ima 28, dok onih koje nikada nisu gledale balet ima 22. Dječaka koji nikada nisu gledali balet ima 42, a onih koji su barem jednom gledali ima 10.

Velika je razlika između djevojčica i dječaka koji nisu nikada gledali balet. Dječaka koji nisu gledali balet skoro je dva puta više od djevojčica.

Deseto je pitanje glasil: *Ako si na prethodno pitanje odgovorio/la s da, gdje si gledao/la?*

Odgovori učenika drugih razreda su:

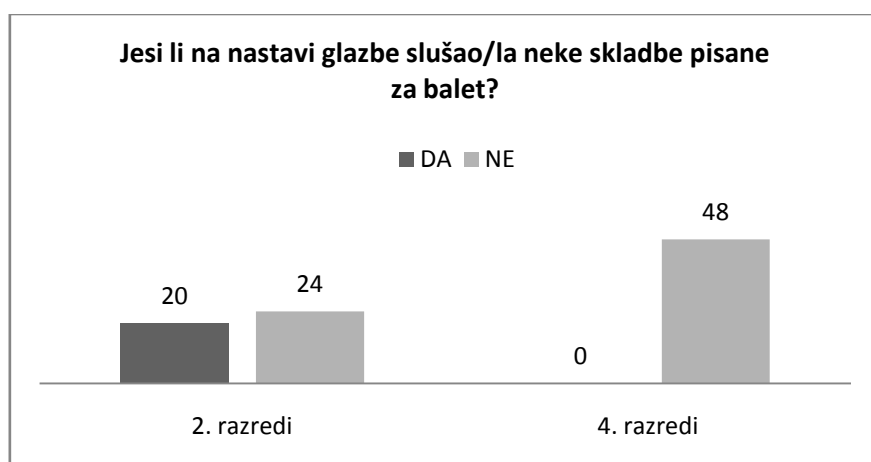
- *na TV-u*
- *u Dječjem kazalištu Branka Mihaljevića*
- *u Hrvatskom narodnom kazalištu*

- u Gradskom vrtu
- na pozornici

Odgovori učenika četvrtih razreda su:

- na pozornici
- na TV-u
- u kazalištu
- u Hrvatskom narodnom kazalištu
- u Gradskom vrtu

Jedanaesto je pitanje glasilo: *Jesi li na nastavi glazbe slušao/la neke skladbe pisane za balet?*

Grafikon 17: *Odgovori učenika na jedanaesto pitanje po razredima*

U drugim razredima 24 učenika na nastavi glazbe nije slušalo skladbe pisane za balet, a slušalo ih je 20 učenika. U četvrtim razredima niti jedan učenik na nastavi glazbe nije poslušao ni jednu skladbu pisanu za balet.

Prelaskom u viši razred učenici bi se trebali upoznavati s većim brojem skladbi pisanih za balet, a ne bi se smjelo dopustiti da taj broj padne. Razlog ovakvoj podjeli u drugom razredu može biti taj što su neki razredi slušali, a neki nisu ili se učenici ne sjećaju. Zbog toga se učenicima jasno treba naglasiti naziv skladbe koju slušaju i trebaju njeno ime izreći naglas, kao i ime skladatelja.

Dvanaesto je pitanje glasilo: *Ako si na prehodno pitanje odgovorio/la s da, navedi koje.*

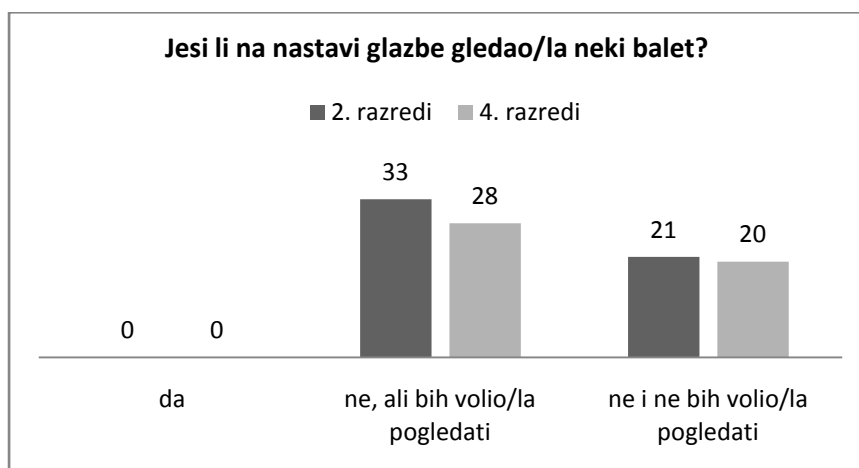
Učenici drugih razreda naveli su da su slušali *Ples sa sabljama*. Učenici četvrtih razreda nisu naveli niti jednu skladbu.

Trinaesto je pitanje glasilo: *Jesi li na nastavi glazbe gledao/la neki balet (zaokruži jedan odgovor)*

a) da

b) ne, ali bih volio/la pogledati

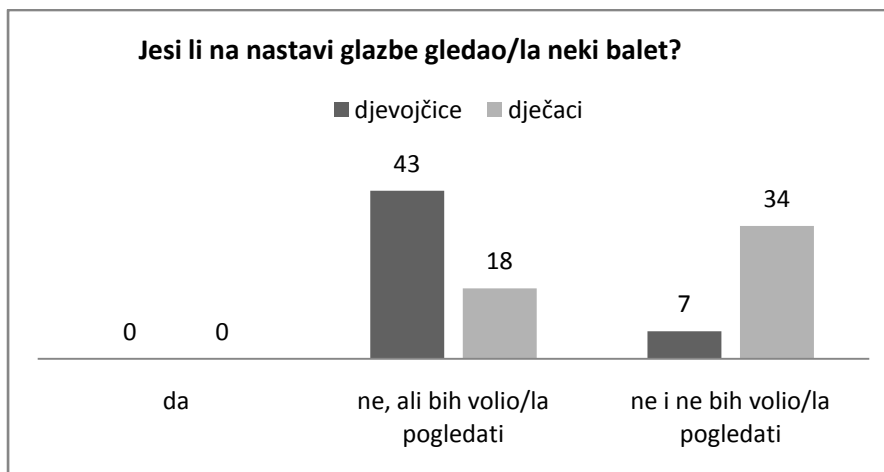
c) ne i ne bih volio/la pogledati

Grafikon 18: *Odgovori učenika na trinaesto pitanje po razredima*

U drugim je razredima 33 učenika odgovorilo da na nastavi glazbe nisu pogledali balet, ali bi voljeli, a nisu pogledali i ne bi voljeli 21 učenik. U četvrtim razredima 28 učenika odgovorilo je da nisu pogledali, ali bi voljeli, a 20 učenika nisu pogledali i ne bi voljeli.

Dakle, niti jedan učenik drugih i četvrtih razreda nije pogledao niti jedan balet na nastavi glazbe, što je vrlo loše, a iz rezultata možemo uvidjeti da postoje učenici koji bi to voljeli.

Grafikon 19: *Odgovori učenika na trinaesto pitanje prema spolu*

Gledano prema spolu, djevojčice su odgovorile da 43 njih nisu pogledale, ali bi voljele pogledati neki balet, a samo 7 djevojčica nije i ne bi voljelo pogledati balet. Kod dječaka situacija je drugačija, više je dječaka koji nisu i ne bi voljeli pogledati neki balet, 34 njih, a dječaka koji nisu, ali bi voljeli pogledati balet je 18.

Uočavamo da je puno više djevojčica koje na nastavi glazbe žele pogledati neki balet, stoga to trebamo promijeniti i takvi rezultati trebaju biti motivacija kako bi se i dječake potaknulo na zanimanje prema baletu.

Četrnaesto je pitanje glasilo: *Ako si na prethodno pitanje odgovorio/la s da, navedi koje!*

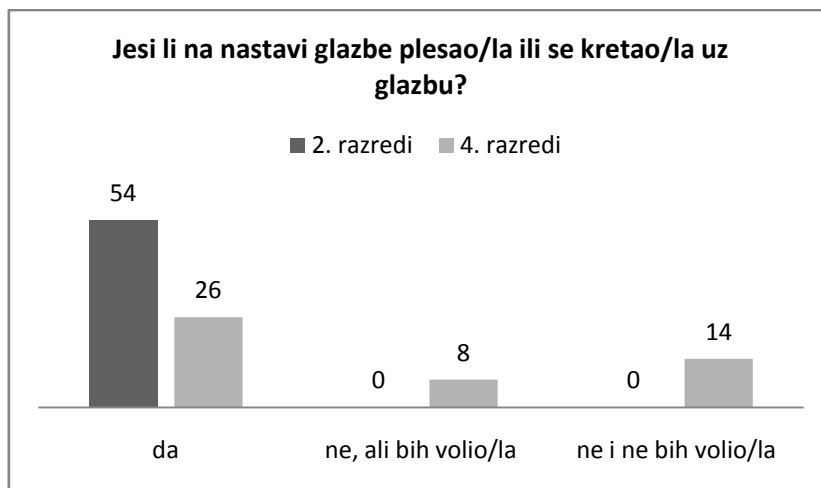
Iz analize rezultata trinaestog pitanja uočili smo kako ne postoji niti jedan učenik koji je na nastavi glazbe gledao neki balet, stoga učenici nisu mogli odgovoriti na ovo pitanje.

Petnaesto je pitanje glasilo: *Jesi li na nastavi glazbe plesao ili se kretao uz glazbu? (zaokruži jedan odgovor)*

a) da

b) ne, ali bio volio/la

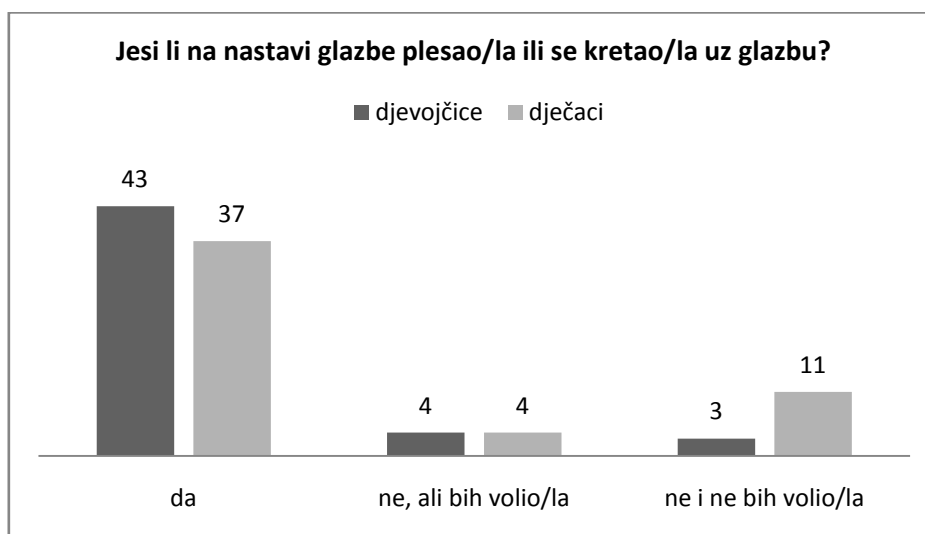
c) ne i ne bih volio/la

Grafikon 20: *Odgovori učenika na petnaesto pitanje po razredima*

Kada gledamo rezultate po razredima, u drugim je razredima 54 učenika koji su na nastavi glazbe plesali ili se kretali uz glazbu, dakle svi učenici drugih razreda, a niti jedan učenik nije odgovorio da ne bi volio plesati ili se kretati uz glazbu. U četvrtim je razredima 26 učenika koji su na nastavi glazbe plesali ili se kretali uz glazbu, nešto manje nego u drugim razredima, 14 učenika ne bi uopće voljelo, a 8 učenika bi voljelo plesati ili se kretati uz glazbu na nastavi glazbe.

U četvrtom je razredu broj učenika koji je plesao ili se kretao uz glazbu opao. U drugom su razredu svi učenici plesali ili se kretali uz glazbu, a u četvrtom nisu. Razlog tomu može biti taj što možda tada nisu bili u školi ili nisu željeli sudjelovati u aktivnosti.

Grafikon 21: *Odgovori učenika na petnaesto pitanje prema spolu*

Kada gledamo rezultate prema spolu, 43 djevojčice su plesale ili se kretale uz glazbu na nastavi glazbe, 4 djevojčice nisu, ali bi voljele, a 3 djevojčice nisu i ne bi voljele. Odgovori dječaka pokazali su da je njih 37 plesalo ili se kretalo uz glazbu, 11 dječaka nije i ne bi voljelo, a 4 dječaka nije, ali bi voljelo.

Broj učenika prema spolu koji su plesali ili se kretali uz glazbu ne razlikuje se puno. Tek je nešto više dječaka koji nisu i ne bi voljeli plesati ili se kretati uz glazbu.

Šesnaesto je pitanje glasilo: *Ako si na prethodno pitanje odgovorio/la s da, navedi što ste plesali na nastavi.*

Najčešći odgovori učenika drugih razreda su:

- *ples uz pjesme kao što su:*
 - *Ja imado*
 - *Hoki-poki,*
 - *Molba gljive muhare*
 - *uz tradicijsku glazbu (kolo).*

Najčešći odgovori učenika četvrtih razreda su:

- *plesala sam na jednu od popularnih pjesama (Black magic, Ja sam za ples, Snijeg svud pada, Svileni od Magazina)*
- *plesali smo valcer*
- *plesali smo na funk i rock glazbu*
- *plesali smo u skupini i pjevali*
- *plesali smo uz glazbu i pjevali na Zvončice, Još Hrvatska ni propala.*

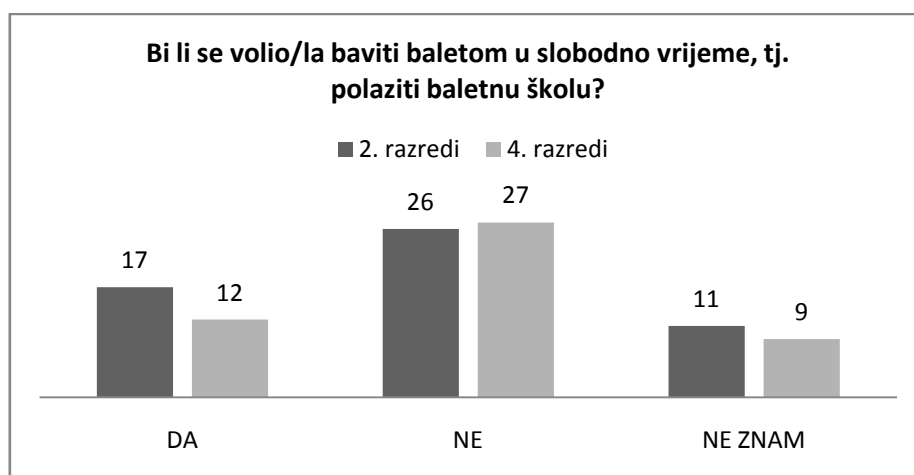
Učenici drugih razreda najčešće su plesali ili se kretali uz dječje pjesmice i tradicionalnu glazbu, dok su učenici četvrtih razreda plesali ili se kretali uz popularnu glazbu.

Sedamnaesto je pitanje glasilo: *Bi se volio/la baviti baletom u slobodno vrijeme, tj. polaziti baletnu školu ? (zaokruži jedan odgovor)*

a) da

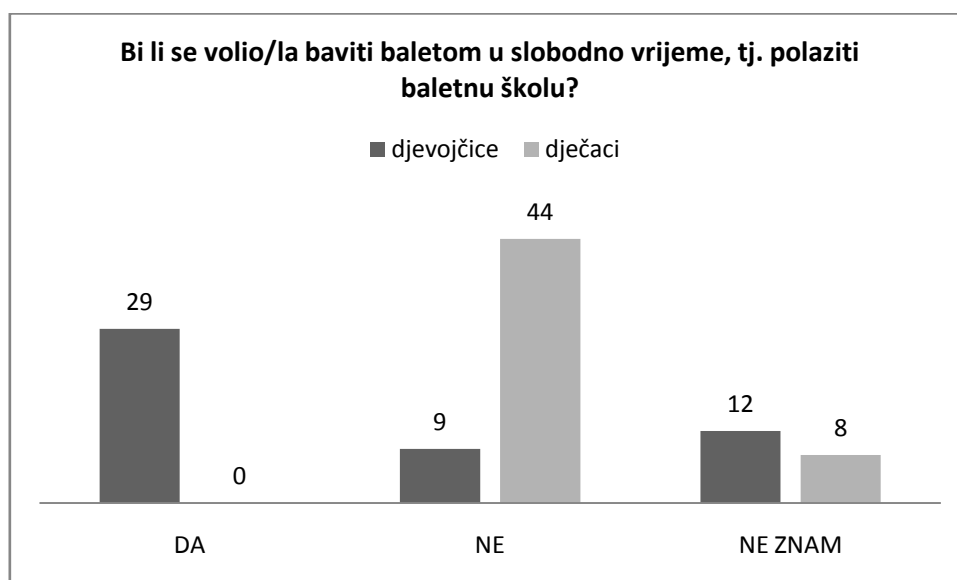
b) ne

c) ne znam

Grafikon 22: *Odgovori učenika na sedamnaesto pitanje po razredima*

Na ovo je pitanje u drugim razredima 26 učenika odgovorilo da se ne bi voljeli baviti baletom u slobodno vrijeme, 17 učenika odgovorilo je da bi voljelo, a 11 učenika ne zna. U četvrtim je razredima 27 učenika odgovorilo da se ne bi voljeli baviti baletom u slobodno vrijeme, 12 učenika bi voljelo, a 9 učenika ne zna.

Grafikon 23: *Odgovori učenika na sedamnaesto pitanje prema spolu*

Kada pogledamo rezultate prema spolu, 29 djevojčica odgovorilo je da se bi se voljelo baviti baletom u slobodno vrijeme, 12 djevojčica ne zna, a 9 djevojčica se ne bi voljelo baviti baletom. Dječaci su u velikom broju odgovorili kako se ne bi voljeli baviti baletom, njih 44, želi li se baviti baletom ne zna 8 dječaka, a niti jedan dječak nije izrazio želju za bavljenjem baletom.

Mogućnost ovakvih rezultata proizlazi iz predrasuda koje kažu da balet nije za dječake i da se time bave samo djevojčice. Iz tog razloga, ako neki dječak i ima želju baviti se baletom, neće to priznati.

3.5. Interpretacija rezultata

Polazište su ovoga istraživanja istraživačka pitanja. Interpretacija je utemeljena na odgovorima koji su proizašli iz sljedećih pitanja:

- *U kojoj su mjeri učenici upoznati s baletom?*
- *U kojoj su mjeri učenici upoznati sa skladbama pisanim za balet?*
- *Utječe li dob učenika na poznavanje skladbi pisanih za balet?*
- *Utječe li spol učenika na želju za bavljenjem baletom?*

U kojoj su mjeri učenici upoznati s baletom?

Rezultati istraživanja pokazuju da 37% učenika drugih razreda zna što je balet, a 15% ih ne zna, dok učenika četvrtih razreda koji znaju što je balet ima 25%, a onih koji ne znaju 21%. Kada promatramo prema spolu, djevojčica koje znaju što je balet ima 40%, a dječaka 20%, dakle djevojčica koje poznaju balet ima čak dva puta više. Učenici su u velikoj mjeri znali da se u baletu pleše uz glazbu, s time je upoznato 46% učenika drugih razreda te 45% učenika četvrtih razreda. Učenici su većinom znali svojim riječima opisati balet pa su tako najčešći odgovori da je balet ples u kojem se pleše uz glazbu, pleše se na prstima te da u baletu plešu balerine i baletani. Vrlo je važno uočiti kako postoji samo jedan odgovor koji kaže da balet plešu djevojčice, u ostalim je odgovorima navedeno da balet plešu i dječaci i djevojčice.

U kojoj su mjeri učenici upoznati sa skladbama pisanim za balet?

Analizirajući odgovore u kojima su učenici trebali napisati koje su skladbe pisane za balet slušali na nastavi glazbe, uočeno je da su učenici drugih razreda naveli dvije skladbe: *Ples sa sabljama* (iz baleta *Gajane*) i *Labuda* (iz *Karnevala životinja*), dok učenici četvrtih razreda nisu naveli niti jednu skladbu. Jedan od razloga ovakvih rezultata možda je neposvećivanje dovoljne pažnje skladbama pisanim za balet u nastavnom programu Glazbene kulture jer njegovom analizom uvidjeli smo kako je u drugom razredu predviđena samo jedna skladba za slušanje: *Ples sa sabljama* (iz baleta *Gajane*), a u četvrtom razredu niti jedna skladba, isto kao i u udžbenicima koji se koriste u istraživanim razredima. No, skladbe u nastavnom programu Glazbene kulture samo su predložene skladbe koje učitelji mogu koristiti, a otvoreni model nastave glazbe učiteljima omogućuje da sami izabiru sadržaje za slušanje, stoga mogu i više pažnje posvetiti skladbama pisanim za balet ako smatraju da je to potrebno.

Utječe li dob učenika na poznavanje skladbi pisanih za balet?

Iz rezultata istraživanja možemo uvidjeti da dob učenika utječe na poznavanje skladbi pisanih za balet. Učenici drugih razreda naveli su barem jednu skladbu za balet dok niti jedan učenik četvrtih razreda nije naveo niti jednu skladbu, dakle, bolji su rezultat ostvarili učenici drugih razreda.

Utječe li spol učenika na želju za bavljenjem baletom?

Rezultati pokazuju da spol utječe na želju za bavljenjem baletom. Želju za bavljenjem baletom izrazilo je 27% djevojčica, nasuprot tomu, niti jedan dječak nije izrazio želju. Također, ima i onih koji su neodlučni, 12% djevojčica i 8% dječaka ne zna želi li se baviti baletom. Sudeći prema rezultatima, dječaci ne pokazuju veliku želju za bavljenjem baletom, stoga treba istražiti uzroke tomu.

4. ZAKLJUČAK

Cilj je ovoga istraživanja bio utvrditi u kojoj su mjeri učenici upoznati s baletom i skladbama pisanim za balet te utječe li dob učenika na poznavanje skladbi pisanih za balet i utječe li spol učenika na želju za bavljenjem baletom. Rezultati pokazuju da su s baletom više upoznati učenici drugih razreda, a posebno djevojčice. Učenici su nedovoljno upoznati sa skladbama pisanim za balet, a lošije znanje pokazuju učenici četvrtih razreda, a želju za bavljenjem baletom u slobodno vrijeme iskazuju više djevojčice nego dječaci, što bi u praksi trebalo mijenjati.

Balet je ples koji se stoljećima plesao i za koji je stoljećima stvarana glazba. Jedan je od zadataka nastave glazbe upoznati učenike sa skladbama pisanim za balet koje su toliko dugo stvarane. Premda u nastavnom programu Glazbene kulture nije predloženo mnogo skladbi pisanih za balet, otvoreni model nastave glazbe omogućuje učiteljima da sami biraju skladbe koje će učenicima u području slušanja glazbe reproducirati. U nastavnoj je praksi područje slušanja još uvijek zapostavljeno, iako je učenicima najdraže i najlakše. Šulentić Begić i Tomljanović (2014) naglašavaju kako bi na nastavi Glazbene kulture učitelji trebali provoditi aktivno slušanje glazbe čiji je cilj upoznavanje glazbe i razvijanje glazbenog ukusa. Tijekom aktivnog slušanja učenici trebaju pratiti glazbene sastavnice kao što su: izvođači, tempo, mjera, dinamika, ugođaj, glazbeni oblik, itd. Prije slušanja učenicima je potrebno zadati zadatke kako bi znali na što trebaju usmjeriti pažnju tijekom slušanja.

Ples djeci omogućuje izražavanje njihovih potreba, stoga ga je potrebno primjenjivati u odgojno-obrazovnom procesu, a posebno u nastavi glazbe jer su ples i glazba međusobno povezani. Analiziranjem udžbenika za nastavu glazbe u istraživanim razredima uočeno je puno aktivnosti i zadataka vezanih uz ples i pokret, dok je u četvrtim razredima broj tih aktivnosti i zadataka puno manji. Taj bi broj trebao biti podjednak, tj. ne smije se dopustiti da se broj sadržaja i zadataka u nastavnom području glazbenih igara smanji, jer ako su učenici stariji, to ne znači da manje žele sudjelovati u aktivnostima vezanim uz glazbu na nastavi glazbe, štoviše, ljubav prema glazbi i pokretu trebamo njegovati kroz sve razrede.

5. LITERATURA

1. Brkljačić, D. (2013). *Baletna klasika*. Zagreb: Nova izNova.
2. Cohen, S. (1988). *Ples kao kazališna umjetnost: čitanka za povijest plesa od 1581. do danas*. Zagreb: Cekade.
3. Cvjetičanin, B., Kurjan-Manestar, V. (2002). Pokret i ples kao odgojno-obrazovni proces. *Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu*, 4, 1(4), 131-138.
4. Dvorak, V., Jeličić Špoljar, M., Kirchmayer Bilić, E. (2014). *Allegro u glazbenom svijetu, udžbenik glazbene kulture u četvrtom razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Jandrašek, V., Ivaci, J. (2014). *Razigrani zvuci 2, udžbenik glazbene kulture u drugom razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
6. Louppe, L. (2009). *Poetika suvremenog plesa*. Zagreb: Hrvatski centar ITI.
7. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Preuzeto s: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=14181>, 10.6.2016.
8. Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe: teorijsko - tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Pedagoški fakultet Osijek. Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/566005.ROJKO_Metodika_nastave_glazbe._Teorijsko_tematski_aspekti.pdf, 1.6.2016.
9. Šulentić Begić, J., Tomljanović, K. (2014). Slušanje glazbe u prva tri razreda osnovne škole. *Metodički obzori*, 9(1), 66-76. Preuzeto s: https://scholar.google.hr/citations?view_op=view_citation&hl=hr&user=e85Nl4AAAAAJ&citation_for_view=e85Nl4AAAAAJ:HbR8gkJAVGIC, 1.6.2016.

Internetski izvor:

1. *Balet.com.hr*. Preuzeto s: <http://www.balet.com.hr/smrt-labuda/>, 25.6.2016.
2. *Hrvatska enciklopedija*. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5498>, 25.6.2016.
3. *Hrvatska enciklopedija*. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3452>, 25.6.2016.
4. *Znanje.org*. Preuzeto s:

<http://www.znanje.org/i/i25/05iv10/05iv1032/baletni%20izrazi.htm>, 25.6.2016.

Slike

1. *Slika 1.* Preuzeto s:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:CamargoH%C3%A9douin.jpg>, 26.6.2016.

2. *Slika 2.* Preuzeto s:

https://en.wikipedia.org/wiki/Agrippina_Vaganova, 26.6.2016.

3. *Slika 3.* Preuzeto s:

https://en.wikipedia.org/wiki/Enrico_Cecchetti, 26.6.2016.

4. *Slika 4.* Preuzeto s:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:New_York_City_Ballet_in_Amsterdam,_repetitie_New_York_City_Ballet._Choreograaf_George_Balanchine_geeft_aanwijzingen.jpg,
26.6.2016.

5. *Slika 5.* Preuzeto s:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:August_Bournonville_\(1828_painting\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:August_Bournonville_(1828_painting).jpg),
26.6.2016.

6. *Slika 6.* Preuzeto s:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ninette_de_Valois_\(1974\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ninette_de_Valois_(1974).jpg), 26.6.2016.

7. *Slika 7.* Preuzeto s:

https://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Nureyev, 26.6.2016.

6. PRILOG

6.1. Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK

RAZRED:

JA SAM:

DJEČAK

DJEVOJČICA

(ZAKRUŽI)

1. VOLIŠ LI SLUŠATI GLAZBU KOD KUĆE? DA NE

2. KOJU VRSTU GLAZBE NAJVIŠE VOLIŠ SLUŠATI KOD KUĆE? (ZAKRUŽI JEDAN ODGOVOR)

A) DJEČJU GLAZBU

B) NARODNU GLAZBU

C) UMJETNIČKU (KLASIČNU) GLAZBU

D) POPULARNU GLAZBU

E) NE SLUŠAM GLAZBU KOD KUĆE

3. VOLIŠ LI NASTAVU GLAZBE? DA NE

4. VOLIŠ LI NA NASTAVI GLAZBE SLUŠATI UMJETNIČKU (KLASIČNU) GLAZBU? DA NE

5. NAVEDI NEKE UMJETNIČKE (KLASIČNE) SKLADBE KOJE SI SLUŠAO NA NASTAVI GLAZBE, A POSEBNO SU TI SE SVIDJELE!

6. ZNAŠ LI ŠTO JE BALET? DA NE

7. AKO SI NA PRETHODNO PITANJE ODGOVORIO/LA S DA, OPIŠI GA SVOJIM RIJEČIMA?

8. U BALETU SE: (ZAKRUŽI JEDAN ODGOVOR)

A) PJEVA UZ GLAZBU

B) PLEŠE UZ GLAZBU

C) PJEVA I PLEŠE UZ GLAZBU

9. JESI LI IKADA GLEDAO/LA BALET? DA NE

10. AKO SI NA PRETHODNO PITANJE ODGOVORIO/LA S DA, GDJE SI GLEDAO/LA?

11. JESI LI NA NASTAVI GLAZBE SLUŠAO/LA NEKE SKLADBE PISANE ZA BALET? DA NE

12. AKO SI NA PRETHODNO PITANJE ODGOVORIO/LA S DA, NAVEDI KOJE.

13. JESI LI NA NASTAVI GLAZBE GLEDAO/LA NEKI BALET? (ZAKRUŽI JEDAN ODGOVOR)

- A) DA
- B) NE, ALI BIH VOLIO/LA POGLEDATI
- C) NE I NE BIH VOLIO/LA POGLEDATI

14. AKO SI NA PRETHODNO PITANJE ODGOVORIO/LA S DA, NAVEDI KOJE.

15. JESI LI NA NASTAVI GLAZBE PLESAO ILI SE KRETAO UZ GLAZBU? (ZAKRUŽI JEDAN ODGOVOR)

- A) DA
- B) NE, ALI BIH VOLIO/LA
- C) NE I NE BIH VOLIO/LA

16. AKO SI NA PRETHODNO PITANJE ODGOVORIO/LA S DA, NAVEDI ŠTO STE PLESALI NA NASTAVI.

17. BI LI SE VOLIO/LA BAVITI BALETOM U SLOBODNO VRIJEME, TJ. POLAZITI BALETNU ŠKOLU? (ZAKRUŽI JEDAN ODGOVOR)

- A) DA
- B) NE
- C) NE ZNAM

HVALA NA ODGOVORIMA!

